

Κατὰ Μᾶρκον

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ. **1**

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω **2**

τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει

τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Φωνὴ βοῶντος² ἐν τῇ **3**

ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας³ ποιεῖτε

τὰς τρίβους⁴ αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ **4**

ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα⁵ μετανοίας⁶ εἰς

ἄφεσιν⁷ ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα **5**

ἡ Ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται,⁸ καὶ

ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ⁹ ποταμῷ¹⁰ ὑπ'

αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹¹ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν **6**

δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας¹² καμήλου,¹³ καὶ

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² βοάω, cry aloud, shout. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁷ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁸ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ⁹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁰ ποταμός, ος, ὁ, river, stream. ¹¹ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹³ κάμηλος, ου, ὁ, camel.

ζώνην¹ δερματίνην² περὶ τὴν ὀσφύν³ αὐτοῦ, καὶ
 ἐσθίων ἀκρίδας⁴ καὶ μέλι⁵ ἄγριον.⁶ Καὶ ἐκήρυσσεν, ⁷
 λέγων, Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ
 εἰμὶ ἱκανὸς κύψας⁷ λῦσαι τὸν ἱμάντα⁸ τῶν
 ὑποδημάτων⁹ αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ⁸
 ὕδατι· αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ ⁹
 Ναζαρετ¹⁰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ
 Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.¹¹ Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ¹⁰
 ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους¹² τοὺς οὐρανοὺς,
 καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ¹³ περιστερὰν¹⁴ καταβαῖνον ἐπ’
 αὐτόν· καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός ¹¹
 μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.¹⁵

¹ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ² δερμάτινος, leather, made of skin. ³ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ⁴ ἀκρίς, ἰδος, ἡ, locust. ⁵ μέλι, ἰτος, τό, honey. ⁶ ἄγριος, wild, savage. ⁷ κύπτω, bow down, stoop. ⁸ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ⁹ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁰ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹² σχίζω, split, separate. ¹³ ὡσεὶ, like, about. ¹⁴ περιστερὰ, ἀς, ἡ, dove. ¹⁵ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with.

Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. 12

Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα¹
πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν
θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς 14

εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς
βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων ὅτι Πεπλήρωται ὁ 15
καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ: μετανοεῖτε,
καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν 16

Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν² τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ
Σίμωνος βάλλοντας ἀμφίβληστρον³ ἐν τῇ θαλάσῃ:
ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.⁴ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε⁵ 17
ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς⁴
ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα⁶ αὐτῶν, 18

¹ τεσσαράκοντα, forty, 40. ² Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ³ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ⁴ ἀλιεὺς, ὁ, fisherman. ⁵ δεῦτε, come!. ⁶ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net.

ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς¹ ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν 19

Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,² καὶ Ἰωάννην τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ
καταρτίζοντα³ τὰ δίκτυα.⁴ Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν 20
αὐτούς· καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον² ἐν
τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν⁵ ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

Καὶ εἰσπορεύονται⁶ εἰς Καπερναούμ·⁷ καὶ εὐθέως τοῖς 21

σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. 22

Καὶ ἐξεπλήσσοντο⁸ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ
διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ
γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος 23

ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξεν,⁹ λέγων, Ἔα,¹⁰ 24

τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;¹¹ Ἦλθες ἀπολέσαι

ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν 25

¹ προβαίνω, go forward, advance. ² Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ³ καταρτίζω, mend, fit. ⁴ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁵ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁷ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ⁸ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁹ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁰ ἔα, ah! ha! ¹¹ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth.

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,¹ καὶ ἔξελθε ἐξ
αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν² αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον 26
καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ 27
ἐθαμβήθησαν³ πάντες, ὥστε συζητεῖν⁴ πρὸς ἑαυτούς,
λέγοντας, Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη,
ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς ἀκαθάρτοις
ἐπιτάσσει,⁵ καὶ ὑπακούουσιν⁶ αὐτῷ; Ἐξῆλθεν δὲ ἡ 28
ἀκοή⁷ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον⁸ τῆς
Γαλιλαίας.

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν 29
οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου,⁹ μετὰ Ἰακώβου καὶ
Ἰωάννου. Ἡ δὲ πενθερά¹⁰ Σίμωνος κατέκειτο¹¹ 30
πυρέσσουσα,¹² καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς: 31
καὶ προσελθὼν ἡγείρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς
αὐτῆς: καὶ ἄφῃκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς¹³ εὐθέως, καὶ

¹ φιμώω, muzzle, silence. ² σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ³ θαμβέω, amaze. ⁴ συζητέω, discuss, dispute. ⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁶ ὑπακούω, obey, listen. ⁷ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ⁸ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁰ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹¹ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ¹² πυρέσσω, suffer with a fever. ¹³ πυρετός, οὔ, ὁ, fever.

διηκόνει αὐτοῖς.

Ὅψιας¹ δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ² ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς 32
αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς³ ἔχοντας καὶ τοὺς
δαιμονιζομένους·⁴ καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη⁵ ἦν 33
πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς³ 34
ἔχοντας ποικίλαις⁶ νόσοις,⁷ καὶ δαιμόνια πολλὰ
ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι
ἤθδειςαν αὐτόν.

Καὶ πρωῒ⁸ ἔννυχον⁹ λίαν¹⁰ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ 35
ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, κακεῖ¹¹ προσηύχετο. Καὶ 36
κατεδίωξαν¹² αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· καὶ 37
εὐρόντες αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες σε
ζητοῦσιν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας 38
κωμοπόλεις,¹³ ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ
ἐξελέγλυθα. Καὶ ἦν κηρύσσω ἐν ταῖς συναγωγαῖς 39

¹ ὥψιος, late. ² δύνω, enter, set. ³ κακῶς, badly, evilly. ⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁵ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁶ ποικίλος, varied, manifold. ⁷ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁸ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁹ ἔννυχος, by night, at night. ¹⁰ λίαν, greatly, very. ¹¹ κακεῖ, and there. ¹² καταδιώκω, pursue closely, hunt. ¹³ κωμόπολις, εὐως, ἡ, market town, country town.

αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια
ἐκβάλλων.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός,¹ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ 40
γονυπετῶν² αὐτόν, καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς,
δύνασαι με καθαρίσαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς,³ 41
ἐκτείνας⁴ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ,
Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως 42
ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα,⁵ καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ 43
ἐμβριμησάμενος⁶ αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ 44
λέγει αὐτῷ, Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἶπης: ἀλλ' ὕπαγε,
σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ
καθαρισμοῦ⁷ σου ἃ προσέταξεν⁸ Μωσῆς, εἰς
μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν 45
πολλὰ καὶ διαφημίζειν¹⁰ τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι¹¹
αὐτὸν δύνασθαι φανερώς¹² εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ'

¹ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁶ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁷ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁸ προστάσσω, command, order. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹¹ μηκέτι, no longer. ¹² φανερώς, openly, publicly.

ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν
πανταχόθεν.¹

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καπερναοὺμ² δι' ἡμερῶν· καὶ 2
ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστιν. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν 2
πολλοί, ὥστε μηκέτι³ χωρεῖν⁴ μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν·
καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς 3
αὐτόν, παραλυτικὸν⁵ φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ
τεσσάρων. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι⁶ αὐτῷ διὰ 4
τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν⁷ τὴν στέγην⁸ ὅπου ἦν, καὶ
ἐξορύξαντες⁹ χαλῶσιν¹⁰ τὸν κράββατον¹¹ ἐφ' ᾧ ὁ
παραλυτικὸς⁵ κατέκειτο.¹² Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν 5
πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ,⁵ Τέκνον,
ἀφένται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Ἦσαν δὲ τινες τῶν 6
γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι¹³ ἐν
ταῖς καρδίαις αὐτῶν, Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ 7

¹ πανταχόθεν, from all sides. ² Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ³ μηκέτι, no longer. ⁴ χωρέω, make room for, hold. ⁵ παραλυτικός, οὗ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁶ προσεγγίζω, approach. ⁷ ἀποστεγάζω, unroof, take the roof off. ⁸ στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁹ ἐξορύσσω, dig out, dig through. ¹⁰ χαλᾶω, slacken, let down. ¹¹ κράββατος, οὗ, ὁ, mattress, pallet. ¹² κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹³ διαλογίζομαι, debate, reason.

βλασφημίας;¹ Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς,
 ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνούς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι 8
 αὐτοῦ ὅτι οὕτως αὐτοὶ διαλογίζονται² ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν
 αὐτοῖς, Τί ταῦτα διαλογίζεσθε² ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν
 ; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον,³ εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ,⁴ 9
 Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι, καὶ
 ἄρῶν σου τὸν κράββατον,⁵ καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ 10
 εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι
 ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας – λέγει τῷ παραλυτικῷ⁴ – Σοὶ 11
 λέγω, ἔγεραι καὶ ἄρῶν τὸν κράββατόν⁵ σου, καὶ ὑπάγε
 εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἡγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν 12
 κράββατον,⁵ ἐξῆλθεν ἐναντίον⁶ πάντων: ὥστε
 ἐξίστασθαι⁷ πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, λέγοντας
 ὅτι Οὐδέποτε⁸ οὕτως εἶδομεν.

¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ² διαλογίζομαι, debate, reason. ³ εὐκοπώτερον, easier. ⁴ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ κράββατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ⁶ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁸ οὐδέποτε, never.

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος 13

ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ 14

παράγων¹ εἶδεν Λευὶ² τὸν τοῦ Ἀλφαίου³ καθήμενον

ἐπὶ τὸ τελώνιον,⁴ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ

ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 15

κατακεῖσθαι⁵ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ

τελῶναι⁶ καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο⁷ τῷ Ἰησοῦ καὶ

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ

ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 16

Φαρισαῖοι, ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν

καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Τί ὅτι

μετὰ τῶν τελωνῶν⁶ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; 17

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Οὐ χρειάν

ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ,⁸ ἀλλ' οἱ κακῶς⁹ ἔχοντες.

Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς

μετάνοιαν.¹⁰

¹ παράγω, pass by, depart. ² Λευίς, ὁ, Levi. ³ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁴ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁵ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ συνανέκειμαι, recline at table with. ⁸ ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων 18

νηστεύοντες·¹ καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί

οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων

νηστεύουσιν,¹ οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν;¹ Καὶ 19

εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ

νυμφῶνος,² ἐν ᾧ ὁ νυμφίος³ μετ' αὐτῶν ἐστιν,

νηστεύειν;¹ Ὅσον χρόνον μεθ' αὐτῶν ἔχουσιν τὸν

νυμφίον,³ οὐ δύνανται νηστεύειν;¹ ἐλεύσονται δὲ 20

ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ⁴ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,³ καὶ τότε

νηστεύσουσιν¹ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Καὶ οὐδεὶς 21

ἐπίβλημα⁵ ῥάκου⁶ ἀγνάφου⁷ ἐπιρράπτει⁸ ἐπὶ ἱματίῳ

παλαιῷ·⁹ εἰ δὲ μὴ, αἶρει τὸ πλήρωμα¹⁰ αὐτοῦ τὸ καινὸν

τοῦ παλαιοῦ,⁹ καὶ χεῖρον¹¹ σχίσμα¹² γίνεται. Καὶ 22

οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον¹³ εἰς ἀσκοῦς¹⁴ παλαιούς·⁹ εἰ δὲ

μὴ, ῥήσσει¹⁵ ὁ οἶνος ὁ νέος¹³ τοὺς ἀσκούς,¹⁴ καὶ ὁ οἶνος

ἐκχέεται καὶ οἱ ἀσκοὶ¹⁴ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον¹³

¹ νηστεύω, fast. ² νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ³ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁴ ἀπαίρω, take away, depart. ⁵ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁶ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ⁷ ἀγνάφος, new, unshrunk. ⁸ ἐπιρράπτω, sew on. ⁹ παλαιός, old, ancient. ¹⁰ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹¹ χείρων, worse. ¹² σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹³ νέος, new, young. ¹⁴ ἀσκός, οῦ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁵ ῥήγνυμι, break apart, throw down.

εἰς ἀσκοὺς¹ καινοὺς βλητέον.²

Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι³ αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν 23

διὰ τῶν σπορίμων,⁴ καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες⁵ τοὺς στάχυν.⁶ Καὶ οἱ 24

Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, Ἴδε, τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς

σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν; Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, 25

Οὐδέποτε⁷ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαβὶδ, ὅτε χρεῖαν

ἔσχεν καὶ ἐπείνασεν⁸ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς 26

εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ

ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁹ ἔφαγεν,

οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν

καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὓσιν; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ 27

σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος

διὰ τὸ σάββατον: ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ 28

ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

¹ ἀσκάς, οὐ, ὁ, leather bottle, wineskin. ² βλητέος, must be put, that ought to be put. ³ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁴ σπóριμος, grain field, sown. ⁵ τίλλω, pluck, pick. ⁶ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁷ οὐδέποτε, never.

⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose.

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ **3**

ἄνθρωπος ἐξηραμμένην¹ ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ **2**

παρετήρουν² αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασιν θεραπεύσει

αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν³ αὐτοῦ. Καὶ λέγει τῷ **3**

ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην¹ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ὑγεραι

εἰς τὸ μέσον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑξεσति τοῖς **4**

σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι⁴ ἢ κακοποιῆσαι;⁵ Ψυχὴν

σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν; Οἱ δὲ ἐσιώπων.⁶ Καὶ **5**

περιβλεψάμενος⁷ αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος⁸

ἐπὶ τῇ πωρώσει⁹ τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ

ἀνθρώπῳ, Ὑκτεινον¹⁰ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹⁰

καὶ ἀποκατεστάθη¹¹ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὡς ἡ ἄλλη. **6**

Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν

Ἑρῳδιανῶν¹³ συμβούλιον¹⁴ ἐποιοῦν κατ' αὐτοῦ, ὅπως

αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹⁵ μετὰ **7**

¹ ξηραίνω, dry up, parch. ² παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ³ κατηγορέω, accuse, charge. ⁴ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁵ κακοποιέω, do evil, harm. ⁶ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁷ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁸ συλλυπέομαι, be deeply grieved, feel sorry for. ⁹ πώρωσις, εὐω, ἡ, hardness, obstinancy. ¹⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹² ὅλη, whole, healthy. ¹³ Ἑρῳδιανοί, ὄν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁴ συμβούλιον, συ, τό, counsel, council. ¹⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw.

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ
 πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ
 ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς 8
 Ἰδουμαίας,¹ καὶ πέραν² τοῦ Ἰορδάνου,³ καὶ οἱ περὶ
 Τύρον⁴ καὶ Σιδῶνα,⁵ πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα
 ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς 9
 αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον⁶ προσκαρτερῇ⁷ αὐτῷ διὰ τὸν
 ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν⁸ αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ 10
 ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν⁹ αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ
 ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.¹⁰ Καὶ τὰ πνεύματα τὰ 11
 ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν¹¹ αὐτῷ,
 καὶ ἔκραζεν, λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ 12
 πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερόν¹² αὐτὸν
 ποιήσωσιν.

¹ Ἰδουμαία, ας, ἡ, Idumea, Edom. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁵ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁶ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ⁷ προσκαρτερέω, continue in or with, persist. ⁸ θλίβω, press, oppress. ⁹ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁰ μάστιξ, ιγος, ἡ, whip, scourge. ¹¹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹² φανερός, manifest, apparent.

Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν 13

αὐτός· καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησεν δώδεκα, 14

ἵνα ὥσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς

κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους,¹ 15

καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια· καὶ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι 16

ὄνομα Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,² καὶ 17

Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν

αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές,³ ὃ ἐστίν, Υἱοὶ Βροντῆς·⁴ 18

καὶ Ἀνδρέαν,⁵ καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖον,⁶ καὶ

Ματθαῖον,⁷ καὶ Θωμᾶν,⁸ καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ

Ἀλφαίου,⁹ καὶ Θαδδαῖον,¹⁰ καὶ Σίμωνα τὸν

Κανανίτην,¹¹ καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,¹² ὃς καὶ 19

παρέδωκεν αὐτόν.

¹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ² Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ³ Βοανεργές, Boanerges. ⁴ βροντή, ους, ἡ, thunder. ⁵ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁶ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁷ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁸ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁹ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁰ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹¹ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, 20
 ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ 21
 ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν·
 ἔλεγον γὰρ ὅτι Ἐξέστη.¹ Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ 22
 Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεελζεβοῦλ²
 ἔχει, καὶ ὅτι Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει
 τὰ δαιμόνια. Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτούς, ἐν 23
 παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς δύναται Σατανᾶς
 Σατανᾶν ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν 24
 μερισθῇ,³ οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη. Καὶ 25
 ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,³ οὐ δύναται σταθῆναι ἡ
 οἰκία ἐκείνη. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ 26
 μεμέρισται,³ οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. 27
 Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη⁴ τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς
 τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι,⁵ ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν
 ἰσχυρὸν δῆσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.⁵ 28
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ

¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ³ μερίζω, divide, part. ⁴ σκεῦος, οὗς, τό, vessel, goods (plural). ⁵ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly.

ἁμαρτήματα¹ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ
βλασφημίαι² ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν· ὅς δ' ἂν 29
βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν³
εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός⁴ ἐστὶν αἰωνίου κρίσεως. 30
Ὅτι ἔλεγον, Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.

Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω 31
ἐστῶτες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν, φωνοῦντες αὐτόν. 32
Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡ
μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω
ζητοῦσίν σε. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, Τίς ἐστὶν ἡ 33
μήτηρ μου ἢ οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ περιβλεψάμενος⁵ 34
κύκλῳ⁶ τοὺς περὶ αὐτὸν καθημένους, λέγει, Ἴδε, ἡ
μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ 35
θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου
καὶ μήτηρ ἐστίν.

¹ ἁμάρτημα, τοσ, τό, sin, fault. ² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ³ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁴ ἔνοχος, involved in, liable. ⁵ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁶ κύκλος, ου, ὁ, circle.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ 4

συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν

ἐμβάντα¹ εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσῃ: καὶ

πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ 2

ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλάς, καὶ ἔλεγεν

αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Ἀκούετε: ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ 3

σπείρων τοῦ σπεῖραι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπεῖρειν, ὃ 4

μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ² καὶ

κατέφαγεν³ αὐτό. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρώδες,⁴ 5

ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν: καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁵

διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁶ γῆς: ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁷ 6

ἐκαυματίσθη,⁸ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁹ ἐξηράνθη.¹⁰ 7

Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,¹¹ καὶ ἀνέβησαν αἱ

ἀκανθαί,¹¹ καὶ συνέπνιξαν¹² αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ

ἔδωκεν. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν: καὶ 8

ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα,¹³ καὶ

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πετεινόν, ου, τό, bird. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ πετρώδης, rocky, stony. ⁵ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ⁶ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁸ καυματίζω, burn up, scorch. ⁹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ αὐξάνω, cause to grow, increase.

ἔφερον ἐν τριάκοντα,¹ καὶ ἐν ἑξήκοντα,² καὶ ἐν ἑκατόν.³

Καὶ ἔλεγεν, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 9

Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας,⁴ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ 10

αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν 11

αὐτοῖς, Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὸ μυστήριον τῆς

βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν

παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται· ἵνα βλέποντες 12

βλέπωσιν, καὶ μὴ ἴδωσιν· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν,

καὶ μὴ συνιῶσιν· μήποτε ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἀφεθῇ

αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.⁵ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὐκ οἴδατε 13

τὴν παραβολὴν ταύτην; Καὶ πῶς πάσας τὰς

παραβολὰς γνώσεσθε; Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. 14

Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ

λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ Σατανᾶς

καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις

αὐτῶν. Καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη⁶ 16

¹ τριάκοντα, thirty, 30. ² ἑξήκοντα, sixty, 60. ³ ἑκατόν, hundred, 100. ⁴ καταμόνας, alone, apart. ⁵ ἁμαρτήματα, τος, τό, sin, fault. ⁶ πετρώδης, rocky, stony.

σπειρόμενοι, οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθέως
μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσιν 17
ρίζαν¹ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί² εἰσιν· εἴτα³
γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ⁴ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως
σκανδαλίζονται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας⁵ 18
σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι⁶ 19
τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη⁷ τοῦ πλούτου,⁸ καὶ αἱ
περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι⁹
συμπνίγουσιν¹⁰ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹¹ γίνεται. Καὶ 20
οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες,
οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται,¹² καὶ
καρποφοροῦσιν,¹³ ἐν τριάκοντα,¹⁴ καὶ ἐν ἑξήκοντα,¹⁵
καὶ ἐν ἑκατόν.¹⁶

¹ ῥίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ² πρόσκαιρος, temporary, passing. ³ εἴτα, then, thereafter. ⁴ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ⁵ ἀκάνθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ⁶ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ⁷ ἀπάτη, ἡς, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁸ πλοῦτος, οὗ, ὁ, wealth, riches. ⁹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁰ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹¹ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹² παραδέχομαι, receive, accept. ¹³ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁵ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ ἑκατόν, hundred, 100.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι¹ ὁ λύχνος² ἔρχεται ἵνα ὑπὸ τὸν 21

μόδιον³ τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην;⁴ Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν

λυχνίαν⁵ ἐπιτεθῇ; Οὐ γάρ ἐστὶν τι κρυπτόν,⁶ ὃ ἐὰν μὴ 22

φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον,⁷ ἀλλ' ἵνα εἰς

φανερὸν⁸ ἔλθῃ. Εἴ τις ἔχει ὥτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ 23

ἔλεγεν αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρω⁹

μετρεῖτε¹⁰ μετρηθήσεται¹⁰ ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται¹¹

ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· 25

καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὥς ἐὰν 26

ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον¹² ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ 27

καθεύδῃ¹³ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ

σπόρος¹² βλαστάνῃ¹⁴ καὶ μηκύνηται¹⁵ ὥς οὐκ οἶδεν

αὐτός. Αὐτομάτῃ¹⁶ γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ,¹⁷ πρῶτον 28

χόρτον,¹⁸ εἴτα¹⁹ στάχυν,²⁰ εἴτα¹⁹ πλήρη²¹ σίτον²² ἐν τῷ

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ³ μόδιος, ου, ὁ, dry measure.

⁴ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁵ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ⁶ κρυπτός, hidden, secret. ⁷ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ⁸

φανερός, manifest, apparent. ⁹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁰ μετρέω, measure, estimate. ¹¹ προστίθμι,

add, add to. ¹² σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹³ καθεύδω, sleep. ¹⁴ βλαστάνω, sprout, produce. ¹⁵

μηκύνω, lengthen, grow. ¹⁶ αὐτόματος, by itself, of its own accord. ¹⁷ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁸ χόρτος, ου, ὁ, grass,

hay. ¹⁹ εἴτα, then, thereafter. ²⁰ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ²¹ πλήρης, full. ²² σίτος, ου, ὁ, wheat, grain.

στάχυϊ.¹ Ὅταν δὲ παραδῶ ὁ καρπός, εὐθέως 29

ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,² ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.³

Καὶ ἔλεγεν, Τίνι ὁμοιώσωμεν⁴ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; 30

Ἡ ἐν ποίᾳ παραβολῇ παραβάλωμεν⁵ αὐτήν; Ὡς 31

κόκκον⁶ σινάπεως,⁷ ὅς, ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς,

μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶν τῶν ἐπὶ τῆς

γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων 32

τῶν λαχάνων⁸ μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους⁹ μεγάλους,

ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιάν¹⁰ αὐτοῦ τὰ πετεινά¹¹ τοῦ

οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.¹² Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς 33

πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο

ἀκούειν· χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' 34

ιδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυνεν¹³ πάντα.

¹ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ² δρέπανον, ου, τό, sickle, pruning hook. ³ θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping. ⁴ ὁμοίω, υος, ὁ, make like, liken. ⁵ παραβάλλω, υος, ὁ, arrive, cross over. ⁶ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁷ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁸ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ⁹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁰ σκιά, ᾱς, ἡ, shadow. ¹¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹² κατασκηνώ, υος, ὁ, cause to dwell, settle. ¹³ ἐπιλύω, υος, ὁ, explain, settle.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁψίας¹ γενομένης, 35
 Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.² Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, 36
 παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὥς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ
 ἄλλα δὲ πλοιάρια³ ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται λαῖλαψ⁴ 37
 ἀνέμου μεγάλη· τὰ δὲ κύματα⁵ ἐπέβαλλεν⁶ εἰς τὸ
 πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.⁷ Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ 38
 τῇ πρύμνῃ⁸ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον⁹ καθεύδων·¹⁰ καὶ
 διεγείρουσιν¹¹ αὐτόν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε,
 οὐ μέλει¹² σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς¹¹ 39
 ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσῃ, Σιώπα,¹³
 πεφίμωσο.¹⁴ Καὶ ἐκόπασεν¹⁵ ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο
 γαλήνῃ¹⁶ μεγάλη. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί δειλοί¹⁷ ἐστε 40
 οὕτως;¹⁸ Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν 41
 φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα¹⁹
 οὕτως ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα
 ὑπακούουσιν²⁰ αὐτῷ;

¹ ὁψιος, late. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ⁴ λαῖλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ⁵ κύμα, τος, τό, wave. ⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁷ γεμίζω, fill, load. ⁸ πρύμνα, ης, ἡ, stern (of a ship). ⁹ προσκεφάλαιον, ου, τό, pillow, cushion. ¹⁰ καθεύδω, sleep. ¹¹ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹² μέλει, it is a care, it concerns. ¹³ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁴ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁵ κοπάζω, stop, abate. ¹⁶ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ¹⁷ δειλός, cowardly, timid. ¹⁸ οὕτως, thus, so. ¹⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ²⁰ ὑπακούω, obey, listen.

Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν¹ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν 5
 τῶν Γαδαρηνῶν.² Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, 2
 εὐθέως ἀπήνητησεν³ αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος
 ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν⁴ εἶχεν ἐν 3
 τοῖς μνήμασιν:⁵ καὶ οὐτε ἄλύσεσιν⁶ οὐδεὶς ἐδύνατο
 αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις⁷ πέδαις⁸ καὶ 4
 ἄλύσεσιν⁶ δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι⁹ ὑπ' αὐτοῦ τὰς
 ἄλύσεις,⁶ καὶ τὰς πέδας⁸ συντετρίφθαι:¹⁰ καὶ οὐδεὶς
 αὐτὸν ἴσχυεν δαμάσαι:¹¹ καὶ διὰ παντός, νυκτὸς καὶ 5
 ἡμέρας, ἐν τοῖς ὄρεσιν καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν⁵ ἦν
 κράζων καὶ κατακόπτων¹² ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τὸν 6
 Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν,¹³ ἔδραμεν¹⁴ καὶ προσεκύνησεν
 αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, 7
 Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;¹⁵ Ὁρκίζω¹⁶ σε τὸν
 θεόν, μὴ με βασανίσῃς.¹⁷ Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ, Ἐξέλθε, 8
 τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ 9

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ³ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁴ κατοίκησις, εὖς, ἡ, dwelling, abode. ⁵ μνήμα, τὸς, τό, grave, tomb. ⁶ ἄλυσις, εὖς, ἡ, chain. ⁷ πολλάκις, often, many times. ⁸ πέδη, ἡς, ἡ, fetter, shackle. ⁹ διασπάω, tear apart, burst. ¹⁰ συντετρίβω, break in pieces, crush. ¹¹ δαμάζω, tame, subdue. ¹² κατακόπτω, lacerate, cut. ¹³ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁴ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁵ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁶ ὀρκίζω, adjure, implore. ¹⁷ βασανίζω, torment, torture.

ἐπηρώτα αὐτόν, Τί σοι ὄνομα; Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων,
Λεγεὼν¹ ὀνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμεν. Καὶ παρεκάλει 10
αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας.
Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλῃ² χοίρων³ μεγάλη 11
βοσκομένη;⁴ καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ 12
δαίμονες,⁵ λέγοντες, Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους,³
ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν⁶ αὐτοῖς 13
εὐθὺς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ
ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους;³ καὶ ὥρμησεν⁷ ἡ
ἀγέλη² κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁸ εἰς τὴν θάλασσαν: ἦσαν δὲ
ὡς δισχιλίοι;⁹ καὶ ἐπνίγοντο¹⁰ ἐν τῇ θαλάσῃ. Οἱ δὲ 14
βόσκοντες⁴ τοὺς χοίρους³ ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν¹¹ εἰς
τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί
ἐστίν τὸ γεγονός; καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ 15
θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον¹² κατήμενον καὶ
ἱματισμένον¹³ καὶ σωφρονούντα,¹⁴ τὸν ἐσχηκότα τὸν

¹ λεγεὼν, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ² ἀγέλη, ἡς, ἡ, herd, flock. ³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁴ βόσκω, feed. ⁵ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁷ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁸ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ⁹ δισχιλίοι, two thousand, 2000. ¹⁰ πνίγω, choke, strangle. ¹¹ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹³ ἱματίζω, dress, clothe. ¹⁴ σωφρονέω, be of sound mind, judgment.

Λεγεῶνα:¹ καὶ ἐφοβήθησαν. Διηγήσαντο² δὲ αὐτοῖς οἱ 16
ιδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,³ καὶ περὶ τῶν
χοίρων.⁴ Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν 17
ἀπὸ τῶν ὁρίων⁵ αὐτῶν. Καὶ ἐμβάντος⁶ αὐτοῦ εἰς τὸ 18
πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς,³ ἵνα ἦ μετ'
αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει 19
αὐτῷ, Ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς, καὶ
ἀνάγγειλον⁷ αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκεν, καὶ
ἡλέησέν σε. Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ 20
Δεκαπόλει⁸ ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: καὶ πάντες
ἐθαύμαζον.

Καὶ διαπεράσαντος⁹ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ 21
πέραν,¹⁰ συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ
τὴν θάλασσαν. Καὶ ἰδού, ἔρχεται εἰς τῶν 22
ἀρχισυναγῶγων,¹¹ ὀνόματι Ἰάειρος,¹² καὶ ἰδὼν αὐτόν,

¹ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ² διηγέομαι, relate fully, relate in full. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁶ ἐμβάινω, embark. ⁷ ἀναγγέλλω, announce, report. ⁸ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ⁹ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ ἀρχισυναγῶγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹² Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus.

πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτὸν 23

πολλά, λέγων ὅτι Τὸ θυγάτριόν¹ μου ἐσχάτως² ἔχει:

ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ

ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ: καὶ ἠκολούθει αὐτῷ 24

ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον³ αὐτόν.

Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ρύσει⁴ αἵματος ἔτι δώδεκα, καὶ 25

πολλά παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν,⁵ καὶ

δαπανήσασα⁶ τὰ παρ' αὐτῆς πάντα, καὶ μηδὲν

ὠφεληθεῖσα,⁷ ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον⁸ ἐλθοῦσα, 27

ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ

ὀπισθεν,⁹ ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ: ἔλεγεν γὰρ ὅτι 28

Κἄν¹⁰ τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι. Καὶ 29

εὐθὺς ἐξηράνθη¹¹ ἡ πηγὴ¹² τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ

ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος.¹³ Καὶ 30

εὐθὺς ὁ Ἰησοὺς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ

¹ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ² ἐσχάτως, finally, at the extremity. ³ συνέθλιβω, press together, crowd upon. ⁴ ρύσις, εως, ή, flowing, hemorrhage. ⁵ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ⁶ δαπανάω, spend, spend freely. ⁷ ὠφελέω, profit, help. ⁸ χεῖρων, worse. ⁹ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁰ κἄν, and if, even if. ¹¹ ξηραίνω, dry up, parch. ¹² πηγή, ής, ή, spring, fountain. ¹³ μάστιξ, ιγος, ή, whip, scourge.

δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγεν,
 Τίς μου ἦψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ 31
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά¹ σε,
 καὶ λέγεις, Τίς μου ἦψατο; Καὶ περιεβλέπετο² ἰδεῖν 32
 τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ 33
 τρέμουσα,³ εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ
 προσέπεσεν⁴ αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν
 ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θύγατερ, ἡ πίστις σου 34
 σέσωκέν σε: ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιῆς⁵ ἀπὸ τῆς
 μάστιγός⁶ σου.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ 35
 ἀρχισυναγώγου,⁷ λέγοντες ὅτι Ἡ θυγάτηρ σου
 ἀπέθανεν: τί ἔτι σκύλλεις⁸ τὸν διδάσκαλον; Ὁ δὲ 36
 Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει
 τῷ ἀρχισυναγῶγῳ,⁷ Μὴ φοβοῦ: μόνον πίστευε. Καὶ 37
 οὐκ ἀφήκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι,⁹ εἰ μὴ

¹ συνθλίβω, press together, crowd upon. ² περιβλέπομαι, look around, look around on. ³ τρέμω, tremble, am afraid.

⁴ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁵ ὑγιής, whole, healthy. ⁶ μάστιξ, ἰγος, ἥ, whip, scourge. ⁷ ἀρχισυναγῶγος, οὐ, ὁ, ruler of a synagogue. ⁸ σκύλλω, trouble, bother. ⁹ συνακολουθῆω, follow along with, accompany.

Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
 Ἰακώβου. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ 38
 ἀρχισυναγώγου,¹ καὶ θεωρεῖ θόρυβον,² κλαίοντας καὶ
 ἀλαλάζοντας³ πολλά. Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί 39
 θορυβεῖσθε⁴ καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν,
 ἀλλὰ καθεύδει.⁵ Καὶ κατεγέλων⁶ αὐτοῦ. Ὁ δέ, 40
 ἐκβαλὼν πάντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ
 παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ
 εἰσπορεύεται⁷ ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.⁸ Καὶ 41
 κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, Ταλιθά,⁹
 κοῦμι.¹⁰ ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,¹¹ Τὸ κοράσιον,¹²
 σοὶ λέγω, ἔγειραι. Καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον¹² 42
 καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα: καὶ ἐξέστησαν¹³
 ἐκστάσει¹⁴ μεγάλη. Καὶ διεστείλατο¹⁵ αὐτοῖς πολλά 43
 ἵνα μηδεὶς γινῶ τοῦτο: καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

¹ ἀρχισυναγῶγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ² θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ³ ἀλαλάζω, cry aloud, wail loudly. ⁴ θορυβέω, make a commotion, agitate. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ καταγελᾶω, deride, ridicule. ⁷ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁸ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁹ ταλιθά, little girl. ¹⁰ κοῦμι, arise. ¹¹ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹² κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹³ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁴ ἐκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ¹⁵ διαστελλομαι, set apart, fig. to distinguish.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα¹ αὐτοῦ: 6

καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ 2

γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ

διδάσκειν: καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο,²

λέγοντες, Πόθεν τούτῳ ταῦτα; Καὶ τίς ἡ σοφία ἣ

δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν

αὐτοῦ γίνονται; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων,³ ὁ υἱὸς 3

Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ⁴ καὶ Ἰούδα

καὶ Σίμωνος; Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε

πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ἔλεγεν δὲ 4

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,⁵ εἰ

μὴ ἐν τῇ πατρίδι¹ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν⁶ καὶ

ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν 5

δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἄρρώστοις⁷ ἐπιθεῖς τὰς

χεῖρας, ἐθεράπευσεν. Καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν⁸ 6

αὐτῶν.

¹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ³ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ⁴ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josēs. ⁵ ἄτιμος, without honor, dishonored. ⁶ συγγενής, kindred, relative. ⁷ ἄρρωστος, sick, ill. ⁸ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness.

Καὶ περιῆγεν¹ τὰς κώμας κύκλῳ² διδάσκων.

Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς 7

ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν

πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς 8

ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον³ μόνον· μὴ

πήραν,⁴ μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην⁵ χαλκόν·⁶ ἀλλ' 9

ὑποδεδεμένους⁷ σανδάλια·⁸ καὶ μὴ ἐνδύσησθε δύο

χιτῶνας.⁹ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου ἂν εἰσέλθητε εἰς 10

οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. Καὶ ὅσοι 11

ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μὴδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν,

ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάσσετε¹⁰ τὸν χοῦν¹¹ τὸν

ὑποκάτω¹² τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον¹³ αὐτοῖς.

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον¹⁴ ἔσται Σοδόμοις¹⁵ ἢ

Γομόρροις¹⁶ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Καὶ 12

ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανόησωσιν· καὶ 13

¹ περιάγω, lead around, go about. ² κύκλος, ου, ὁ, circle. ³ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ⁴ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ⁵ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ⁶ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ⁷ ὑποδέω, put on my feet. ⁸ σανδάλιον, ου, τό, sandal. ⁹ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁰ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ¹¹ χοῦς, ὁ, soil, dust. ¹² ὑποκάτω, under, below. ¹³ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁴ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁵ Σόδομα, ὡν, τό, Sodom. ¹⁶ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah.

δαιμόνια πολλά ἐξέβαλλον, καὶ ἡλειφον¹ ἐλαίῳ²
πολλοὺς ἀρρώστους³ καὶ ἐθεράπευον.

Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν⁴ γὰρ ἐγένετο 14
τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων
ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν⁵ αἱ
δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Ἡλίας ἐστίν: 15
ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι Προφῆτης ἐστίν, ὡς εἷς τῶν
προφητῶν. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης εἶπεν ὅτι Ὅν ἐγὼ 16
ἀπεκεφάλισα⁶ Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν: αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ
νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησεν 17
τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ, διὰ
Ἡρωδιάδα⁷ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ
αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. Ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης 18
τῷ Ἡρώδῃ ὅτι Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ
ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ Ἡρωδιάς⁷ ἐνείχεν⁸ αὐτῷ, καὶ 19
ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτείνειν: καὶ οὐκ ἠδύνατο: ὁ γὰρ 20

¹ ἀλείφω, anoint. ² ἔλαιον, oil, τό, olive oil. ³ ἀρρώστος, sick, ill. ⁴ φανερός, manifest, apparent. ⁵ ἐνεργέω, work, effect.

⁶ ἀποκεφαλίζω, behead. ⁷ Ἡρωδιάς, ἄδως, ἡ, Herodias. ⁸ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to.

Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα
 δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει¹ αὐτόν: καὶ ἀκούσας
 αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως² αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ 21
 γενομένης ἡμέρας εὐκαιρου,³ ὅτε Ἡρώδης τοῖς
 γενεσίοις⁴ αὐτοῦ δεῖπνον⁵ ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν⁶
 αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις⁷ καὶ τοῖς πρώτοις τῆς
 Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς 22
 Ἡρωδιάδος⁸ καὶ ὀρχησαμένης,⁹ καὶ ἀρεσάσης¹⁰ τῷ
 Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις,¹¹ εἶπεν ὁ βασιλεὺς
 τῷ κορασίῳ,¹² Αἶτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί: 23
 καὶ ὤμοσεν αὐτῇ ὅτι Ὁ ἐὰν με αἰτήσῃς, δώσω σοί,
 ἕως ἡμίους¹³ τῆς βασιλείας μου. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα 24
 εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; Ἡ δὲ εἶπεν, Τὴν
 κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁴ Καὶ εἰσελθοῦσα 25
 εὐθέως μετὰ σπουδῆς¹⁵ πρὸς τὸν βασιλέα, ᾗτήσατο,
 λέγουσα, Θέλω ἵνα μοι δῷς ἑξαυτῆς¹⁶ ἐπὶ πίνακι¹⁷ τὴν

¹ συντηρέω, preserve, treasure. ² ἡδέως, sweetly, gladly. ³ εὐκαιρος, timely, suitable. ⁴ γενέσια, ὡν, τό, birthday celebration. ⁵ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁶ μεγιστάν, ἄνος, ὁ, great man, magnate. ⁷ χιλιάρχος, ου, ὁ, military tribune, captain. ⁸ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ⁹ ὀρχέομαι, dance. ¹⁰ ἀρέσκω, please, serve. ¹¹ συνανάκειμαι, recline at table with. ¹² κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹³ ἡμιους, half. ¹⁴ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁵ σπουδή, ἡς, ἡ, haste, diligence. ¹⁶ ἑξαυτῆς, at once, forthwith. ¹⁷ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish.

κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹ Καὶ περιλύπος² 26
γενόμενος ὁ βασιλεύς, διὰ τοὺς ὅρκους³ καὶ τοὺς
συνανακειμένους⁴ οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.⁵ 27
Καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα⁶
ἐπέταξεν⁷ ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ 28
ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν⁸ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ
ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,⁹ καὶ ἔδωκεν
αὐτὴν τῷ κορασίῳ:¹⁰ καὶ τὸ κοράσιον¹⁰ ἔδωκεν αὐτὴν
τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 29
ἦλθον, καὶ ἤραν τὸ πτώμα¹¹ αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ
ἐν μνημείῳ.

Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ 30
ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα
ἐδίδαξαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Δεῦτε¹² ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' 31
ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε¹³ ὀλίγον.

¹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ² περιλύπος, very sad, very sorrowful. ³ ὅρκος, οὐ, ὁ, oath. ⁴ συνανάκειμαι, recline at table with. ⁵ ἀθετέω, reject, annul. ⁶ σπεκουλάτωρ, ὁρος, ὁ, courier, executioner. ⁷ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁸ ἀποκεφαλίζω, behead. ⁹ πίναξ, ἀκος, ἡ, board, dish. ¹⁰ κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ¹¹ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ¹² δεῦτε, come!. ¹³ ἀναπαύω, refresh, take rest.

Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ
οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.¹ Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον 32
τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ εἶδον αὐτοὺς 33
ὑπάγοντας καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ²
ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον³ ἐκεῖ, καὶ
προῆλθον⁴ αὐτούς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ 34
ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ
ἐσπλαγχνίσθη⁵ ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ
ἔχοντα ποιμένα:⁶ καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.
Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ 35
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι Ἑρημός ἐστιν ὁ τόπος,
καὶ ἤδη ὥρα πολλή: ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα 36
ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ⁷ ἀγροὺς καὶ κώμας
ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους. Τί γὰρ φάγωσιν οὐκ
ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δότε αὐτοῖς 37
ὑμεῖς φαγεῖν. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες

¹ εὐκαιρέω, have opportunity, time. ² πεζῇ, by land, on foot. ³ συντρέχω, run together, go with. ⁴ προέρχομαι, go in front, precede. ⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁶ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁷ κύκλος, ου, ὁ, circle.

ἀγοράσωμεν δηναρίων¹ διακοσίων² ἄρτους, καὶ δώμεν
 αὐτοῖς φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Πόσους ἄρτους 38
 ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ ἴδετε. Καὶ γνόντες λέγουσιν,
 Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.³ Καὶ ἐπέταξεν⁴ αὐτοῖς 39
 ἀνακλῖναι⁵ πάντας συμπόσια⁶ συμπόσια⁶ ἐπὶ τῷ
 χλωρῷ⁷ χόρτῳ.⁸ Καὶ ἀνέπεσον⁹ πρασιαὶ¹⁰ πρασιαί,¹⁰ 40
 ἀνὰ¹¹ ἑκατὸν¹² καὶ ἀνὰ¹¹ πεντήκοντα.¹³ Καὶ λαβὼν 41
 τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,³ ἀναβλέψας
 εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κατέκλασεν¹⁴ τοὺς
 ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα
 παραθῶσιν¹⁵ αὐτοῖς: καὶ τοὺς δύο ἰχθύας³ ἐμέρισεν¹⁶
 πᾶσιν. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν:¹⁷ καὶ 42
 ἦσαν κλασμάτων¹⁸ δώδεκα κοφίνους¹⁹ πλήρεις,²⁰ καὶ
 ἀπὸ τῶν ἰχθύων.³ Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους 44
 πεντακισχίλιοι²¹ ἄνδρες.

¹ δηνάριον, ου, δ, denarius. ² διακόσιοι, two hundred, 200. ³ ἰχθύς, ύος, δ, fish. ⁴ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁵ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁶ συμπόσιον, ου, τό, party, group. ⁷ χλωρός, pale green, pale. ⁸ χόρτος, ου, δ, grass, hay. ⁹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁰ πρασιά, ἄς, ἡ, group, company formed into divisions. ¹¹ ἀνά, upwards, upon. ¹² ἑκατόν, hundred, 100. ¹³ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁴ κατακλάω, break in pieces. ¹⁵ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁶ μερίζω, divide, part. ¹⁷ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁸ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁹ κόφινος, ου, δ, basket, large basket. ²⁰ πλήρης, full. ²¹ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι² 45

εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν³ εἰς τὸ πέραν⁴ πρὸς

Βηθσαιδάν,⁵ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. Καὶ 46

ἀποταξάμενος⁶ αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος

προσεύξασθαι. Καὶ ὀψίας⁷ γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν 47

μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ 48

εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους⁸ ἐν τῷ ἐλαύνειν,⁹ ἦν γὰρ

ὁ ἄνεμος ἐναντίος¹⁰ αὐτοῖς, καὶ περὶ τετάρτην¹¹

φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς, περιπατῶν

ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἤθελεν παρελθεῖν αὐτούς. Οἱ 49

δέ, ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης,

ἔδοξαν φάντασμα¹² εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν·¹³ πάντες γὰρ 50

αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.¹⁴ Καὶ εὐθέως

ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσεῖτε·¹⁵

ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ 51

πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν¹⁶ ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν¹⁷

¹ ἀναγκάζω, force, compel. ² ἐμβαίνω, embark. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ Βηθσαιδάν, ἢ, Bethsaida. ⁶ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ⁷ ὀψιος, late. ⁸ βασανίζω, torment, torture. ⁹ ἐλαύνω, drive or push, row. ¹⁰ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹¹ τέταρτος, fourth. ¹² φάντασμα, τὸς, τό, apparition, ghost. ¹³ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁴ ταράσσω, trouble, agitate. ¹⁵ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁶ κοπάζω, stop, abate. ¹⁷ λίαν, greatly, very.

ἐκπερισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο,¹ καὶ ἐθαύμαζον. Οὐ 52
 γὰρ συνήκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία
 πεπωρωμένη.²

Καὶ διαπεράσαντες³ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ,⁴ καὶ 53
 προσωρμίσθησαν.⁵ Καὶ ἐξεληθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ 54
 πλοίου, εὐθέως ἐπιγινόντες αὐτόν, περιδραμόντες⁶ 55
 ὅλην τὴν περίχωρον⁷ ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς
 κραββάτοις⁸ τοὺς κακῶς⁹ ἔχοντας περιφέρειν,¹⁰ ὅπου
 ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστίν. Καὶ ὅπου ἂν εἰσπορεύετο¹¹ εἰς 56
 κώμας ἢ πόλεις ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς¹² ἐτίθουν
 τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἄν¹³
 τοῦ κρασπέδου¹⁴ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι
 ἂν ἤπτοντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ² πωρώω, harden, render callous. ³ διαπεράω, cross over, pass through. ⁴ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁵ προσωρμίζω, anchor at a place. ⁶ περιτρέχω, run around, run about. ⁷ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁸ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ περιφέρω, carry about, carry around. ¹¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹² ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹³ κἄν, and if, even if. ¹⁴ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν 7

γραμματέων, ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ ἰδόντες 2

τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς¹ χερσίν, τοῦτ' ἔστιν

ἀνίπτοις,² ἐσθίοντας ἄρτους ἐμέμψαντο.³ Οἱ γὰρ 3

Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ⁴

νίψωνται⁵ τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν

παράδοσιν⁶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς,⁷ ἐὰν 4

μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν· καὶ ἄλλα πολλά

ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς⁸ ποτηρίων

καὶ ξεστῶν⁹ καὶ χαλκίων¹⁰ καὶ κλινῶν.¹¹ Ἔπειτα¹² 5

ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς,

Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσιν κατὰ τὴν

παράδοσιν⁶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις² χερσίν

ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι 6

Καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας¹³ περὶ ὑμῶν τῶν

ὑποκριτῶν,¹⁴ ὥς γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς

¹ κοινός, common, unclean. ² ἀνίπτος, unwashed. ³ μέμφομαι, find fault with, blame. ⁴ πυγμῇ, ἡς, ἡ, hand and wrist, fist. ⁵ νίπτω, wash. ⁶ παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ⁷ ἀγορά, ἀς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁸ βαπτισμός, οὖ, ὁ, washing, cleansing. ⁹ ξέστης, οὖ, ὁ, pitcher, jug. ¹⁰ χαλκίον, οὖ, τό, bronze vessel. ¹¹ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed. ¹² ἔπειτα, then, after this. ¹³ Ἡσαΐας, οὖ, ὁ, Isaiah. ¹⁴ ὑποκριτής, οὖ, ὁ, hypocrite, pretender.

χεῖλεσίν¹ με τιμᾶ,² ἢ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω³ ἀπέχει⁴
 ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην⁵ δὲ σέβονται⁶ με, διδάσκοντες ⁷
 διδασκαλίας⁷ ἐντάλματα⁸ ἀνθρώπων. Ἀφέντες γὰρ ⁸
 τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν⁹ τῶν
 ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς¹⁰ ξεστῶν¹¹ καὶ ποτηρίων· καὶ
 ἄλλα παρόμοια¹² τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ ἔλεγεν ⁹
 αὐτοῖς, Καλῶς ἀθετεῖτε¹³ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα
 τὴν παράδοσιν⁹ ὑμῶν τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπεν, ¹⁰
 Τίμα² τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου· καί, Ὁ
 κακολογῶν¹⁴ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω·¹⁵ ¹¹
 ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ἐὰν εἴπη ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ
 μητρί, Κορβάν,¹⁶ ὃ ἐστίν, δῶρον,¹⁷ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ
 ὠφεληθῇς·¹⁸ καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι ¹²
 τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρί αὐτοῦ, ἀκυροῦντες¹⁹ τὸν ¹³
 λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει⁹ ὑμῶν ἢ παρεδώκατε:

¹ χεῖλος, ους, τό, lip, edge. ² τιμᾶω, honor, value at a price. ³ πόρρω, far (away), far. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ μάτην, in vain, no end. ⁶ σέβομαι, reverence, worship. ⁷ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ⁸ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ⁹ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ¹⁰ βαπτισμός, οῦ, ὁ, washing, cleansing. ¹¹ ξέστης, ου, ὁ, pitcher, jug. ¹² παρόμοιος, like, similar. ¹³ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁴ κακολογέω, speak evil of, revile. ¹⁵ τελευτάω, die, end. ¹⁶ Κορβάν, gift to God, corban. ¹⁷ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁸ ὠφελέω, profit, help. ¹⁹ ἀκυρόω, revoke, invalidate.

καὶ παρόμοια¹ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ 14
 προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς,
 Ἀκούετέ μου πάντες, καὶ συνίετε. Οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν 15
 τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον³ εἰς αὐτόν, ὃ δύναται
 αὐτὸν κοινῶσαι·⁴ ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ,
 ἐκεῖνά ἐστιν τὰ κοινῶντα⁴ τὸν ἄνθρωπον. Εἴ τις ἔχει 16
 ὧτα ἀκούειν ἀκούετω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ 17
 τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ
 τῆς παραβολῆς. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὕτως καὶ ὑμεῖς 18
 ἀσύνετοί⁵ ἐστε; Οὐ νοεῖτε⁶ ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν²
 εἰσπορευόμενον³ εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν
 κοινῶσαι,⁴ ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται³ αὐτοῦ εἰς τὴν 19
 καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν,⁷ καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα⁸
 ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα.⁹ Ἔλεγεν 20
 δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο
 κοινοῖ⁴ τὸν ἄνθρωπον. Ἐσωθεν¹⁰ γάρ, ἐκ τῆς καρδίας 21

¹ παρόμοιος, like, similar. ² ἔξωθεν, from without, outside (gen). ³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁴ κοινῶ, make common, defile. ⁵ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ⁶ νοέω, understand, consider. ⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁸ ἀφεδρῶν, ὄνος, ὁ, toilet, latrine. ⁹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁰ ἔσωθεν, from within, within.

τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοί¹ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται,
 μοιχεῖαι,² πορνεῖαι, φόνοι,³ κλοπαί,⁴ πλεονεξίαι,⁵ 22
 πονηρίαι,⁶ δόλος,⁷ ἀσέλγεια,⁸ ὀφθαλμὸς πονηρός,
 βλασφημία,⁹ ὑπερηφανία,¹⁰ ἀφροσύνη:¹¹ πάντα ταῦτα 23
 τὰ πονηρὰ ἔσωθεν¹² ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ¹³ τὸν
 ἄνθρωπον.

Καὶ ἐκείθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια¹⁴ Τύρου¹⁵ 24
 καὶ Σιδῶνος.¹⁶ Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελεν
 γνῶναι, καὶ οὐκ ἡδυνήθη λαθεῖν.¹⁷ Ἀκούσασα γὰρ 25
 γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἥς εἶχεν τὸ θυγάτριον¹⁸ αὐτῆς
 πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἔλθοῦσα προσέπεσεν¹⁹ πρὸς τοὺς
 πόδας αὐτοῦ: ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνίς,²⁰ 26
 Συραφοινίκισσα²¹ τῷ γένει:²² καὶ ἡρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ
 δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. Ὁ δὲ 27

¹ διαλογισμός, οὗ, ὁ, reasoning, questioning. ² μοιχεῖα, ας, ἡ, adultery. ³ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ⁴ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ⁵ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ⁶ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ⁷ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁸ ἀσέλγεια, ας, ἡ, licentiousness, debauchery. ⁹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁰ ὑπερηφανία, ας, ἡ, arrogance, haughtiness. ¹¹ ἀφροσύνη, ἡς, ἡ, foolishness, want of sense. ¹² ἔσωθεν, from within, within. ¹³ κοινοῶ, make common, defile. ¹⁴ μεθόριον, ου, τό, confine, border. ¹⁵ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁶ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁷ λανθάνω, escape notice, am hidden. ¹⁸ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ¹⁹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²⁰ Ἑλληνίς, ἰδος, ἡ, Greek, Greek woman. ²¹ Συραφοινίκισσα, ἡς, ἡ, Syrophenician woman, Syrophenician. ²² γένος, ους, τό, race, kind.

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι¹ τὰ
 τέκνα· οὐ γὰρ καλὸν ἐστὶν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν
 τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.² Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ 28
 λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια² ὑποκάτω
 τῆς τραπέζης⁴ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων⁵ τῶν παιδίων. 29
 Καὶ εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπαγε·
 ἐξελήλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρὸς σου. Καὶ 30
 ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρεν τὸ δαιμόνιον
 ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς
 κλίνης.⁶

Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων⁷ Τύρου⁸ καὶ Σιδῶνος,⁹ 31
 ἦλθεν πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ¹⁰ μέσον
 τῶν ὁρίων⁷ Δεκαπόλεως.¹¹ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν 32
 μογγιλάλον,¹³ καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ
 αὐτῷ τὴν χεῖρα. Καὶ ἀπολαβόμενος¹⁴ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 33

¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ² κυνάριον, ου, τό, little dog. ³ ὑποκάτω, under, below. ⁴ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁵ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ⁶ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁷ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ⁸ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁹ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁰ ἀνά, upwards, upon. ¹¹ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹² κωφός, deaf, dumb. ¹³ μογγιλάλος, ου, ὁ, one speaking with difficulty. ¹⁴ ἀπολαμβάνω, receive from, get back.

ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους¹ αὐτοῦ εἰς
 τὰ ὄτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας² ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ,
 καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐστέναξεν,³ καὶ λέγει 34
 αὐτῷ, Ἐφφαθά,⁴ ὃ ἐστίν, Διανοίχθητι.⁵ Καὶ εὐθέως 35
 διηνοιχθήσαν⁵ αὐτοῦ αἱ ἀκοαί:⁶ καὶ ἐλύθη ὁ δεσμός⁷
 τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.⁸ Καὶ 36
 διεστείλατο⁹ αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν: ὅσον δὲ αὐτὸς
 αὐτοῖς διεστέλλετο,⁹ μᾶλλον περισσότερον¹⁰
 ἐκήρυσσον. Καὶ ὑπερπερισσῶς¹¹ ἐξεπλήσσοντο,¹² 37
 λέγοντες, Καλῶς πάντα πεποιήκεν: καὶ τοὺς κωφοὺς¹³
 ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους¹⁴ λαλεῖν.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου¹⁵ ὄχλου ὄντος, καὶ 8
 μὴ ἐχόντων τί φάγωσιν, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς, Σπλαγχνίζομαι¹⁶ 2
 ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσιν¹⁷

¹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ² πτύω, spit. ³ στενάζω, groan (internally), sigh deeply. ⁴ ἐφφαθά, ephphatha, be opened! ⁵ διανοίγω, open up completely, open fully. ⁶ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ⁷ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ⁸ ὀρθῶς, rightly, correctly. ⁹ διαστελλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁰ περισσός, excessive, abundant. ¹¹ ὑπερπερισσῶς, beyond all measure, utterly. ¹² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹³ κωφός, deaf, dumb. ¹⁴ ἄλαλος, speechless, mute. ¹⁵ πάμπολυς, very great. ¹⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁷ προσμένω, wait longer, remain.

μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἐὰν ἀπολύσω 3
 αὐτοὺς νήστεις¹ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται² ἐν τῇ
 ὁδῷ· τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν³ ἦκουσιν. Καὶ 4
 ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν τούτους
 δυνησεταιί τις ὧδε χορτάσαι⁴ ἄρτων ἐπ' ἐρημίας;⁵ Καὶ 5
 ἐπηρώτα αὐτούς, Πόσους ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον,
 Ἑπτὰ. Καὶ παρήγγειλεν τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν⁶ ἐπὶ τῆς 6
 γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας
 ἔκλασεν⁷ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα
 παραθώσιν·⁸ καὶ παρέθηκαν⁸ τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον 7
 ἰχθύδια⁹ ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας εἶπεν παραθεῖναι⁸ καὶ
 αὐτά. Ἐφαγον δέ, καὶ ἐχορτάσθησαν·⁴ καὶ ἦσαν 8
 περισσεύματα¹⁰ κλασμάτων¹¹ ἑπτὰ σφυρίδας.¹² Ἦσαν 9
 δὲ οἱ φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι·¹³ καὶ ἀπέλυσεν
 αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμβάς¹⁴ εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν 10
 μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.¹⁵

¹ νήστεις, ὁ, not eating, hungry. ² ἐκλύω, am unstrung, become weak. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁵ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ⁶ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁷ κλάω, break. ⁸ παρατίθημι, set before, entrust. ⁹ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹⁰ περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹² σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹³ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁴ ἐμβάινω, embark. ¹⁵ Δαλμανουθά, ἡ, Dalmanutha.

Καὶ ἐξήλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν¹ αὐτῷ, 11

ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,
πειράζοντες αὐτόν. Καὶ ἀναστενάξας² τῷ πνεύματι 12
αὐτοῦ λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ;³ Ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. Καὶ 13
ἄφεις αὐτούς, ἐμβὰς⁴ πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ
πέραν.⁵

Καὶ ἐπελάθοντο⁶ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ 14

εἶχον μεθ' ἐαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ διεστέλλετο⁷ 15
αὐτοῖς, λέγων, Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης⁸ τῶν
Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης⁸ Ἡρώδου. Καὶ διελογίζοντο 16
πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἔχομεν. Καὶ 17
γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε⁹ ὅτι
ἄρτους οὐκ ἔχετε; Οὐπω νοεῖτε,¹⁰ οὐδὲ συνίετε; Ἐτι
πεπωρωμένην¹¹ ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; Ὁφθαλμοὺς 18

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² ἀναστενάξω, sigh deeply, groan or sigh deeply. ³ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁴ ἐμβαίνω, embark. ⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁶ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ⁷ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁸ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁰ νοέω, understand, consider. ¹¹ πωρώω, harden, render callous.

ἔχοντες οὐ βλέπετε; Καὶ ὧτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε;
 Καὶ οὐ μνημονεύετε;¹ Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἐκλάσας² 19
 εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,³ πόσους κοφίνους⁴ πλήρεις⁵
 κλασμάτων⁶ ἤρατε; Λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα. Ὅτε δὲ 20
 τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους,⁷ πόσων
 σπυρίδων⁸ πληρώματα⁹ κλασμάτων⁶ ἤρατε; Οἱ δὲ
 εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς οὐ συνίετε; 21

Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν.¹⁰ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ 22
 τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἄψῃται. 23
 Καὶ ἐπιλαβόμενος¹¹ τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν¹²
 αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύσας¹³ εἰς τὰ ὄμματα¹⁴
 αὐτοῦ, ἐπιθείς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι
 βλέπει. Καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν, Βλέπω τοὺς 24
 ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. Εἶτα¹⁵ 25
 πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ,

¹ μνημονεύω, remember, make mention of. ² κλάω, break. ³ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ⁴ κόφινος, οὐ, ὁ, basket, large basket. ⁵ πλήρης, full. ⁶ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁷ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ⁸ σπυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ⁹ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁰ Βηθσαϊδά, ἡ, Bethsaida. ¹¹ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹² ἐξάγω, lead out. ¹³ πτύω, spit. ¹⁴ ὄμμα, ος, τό, eye. ¹⁵ εἶτα, then, thereafter.

καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι. Καὶ ἀποκατεστάθη,¹
καὶ ἐνέβλεψεν² τηλαυγῶς³ ἅπαντας. Καὶ ἀπέστειλεν 26
αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν
κώμην εἰσέλθης, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς 27
κώμας Καισαρείας⁴ τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ
ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, Τίνα με
λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, 28
Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν;⁵ καὶ ἄλλοι Ἠλίαν· ἄλλοι δὲ
ἓνα τῶν προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ 29
τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει
αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα 30
μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν 31
αὐτούς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν,
καὶ ἀποδοκιμασθῆναι⁶ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν
ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι,

¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ² ἐμβλέπω, look at, look into. ³ τηλαυγῶς, plainly, clearly. ⁴ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ⁵ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁶ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing.

καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι· καὶ παρρησίᾳ τὸν 32
λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος¹ αὐτὸν ὁ Πέτρος
ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν 33
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν τῷ Πέτρῳ, λέγων,
Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ
θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος 34
τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς,
Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω²
ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ
ἀκολουθεῖτω μοι. Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 35
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ
ψυχὴν ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει
αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει³ ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ⁴ τὸν 36
κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ⁵ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί 37
δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα⁶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὅς 38
γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνηθῇ⁷ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ

¹ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ ὠφελέω, profit, help. ⁴ κερδαίνω, gain, win.

⁵ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁶ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ⁷ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed.

γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι¹ καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνηθήσεται² αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν
 τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν
 ἁγίων.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν **9**
 ὧδε ἐστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται³ θανάτου,
 ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν
 δυνάμει.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ⁴ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν **2**
 Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει⁵
 αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁶ κατ' ἰδίαν μόνους. Καὶ
 μετεμορφώθη⁷ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ **3**
 ἐγένοντο στίλβοντα,⁸ λευκὰ λίαν⁹ ὡς χιῶν,¹⁰ οἷα¹¹
 γναφεὺς¹² ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκαῖναι.¹³ Καὶ **4**
 ὥφθη αὐτοῖς Ἥλιος σὺν Μωσῇ, καὶ ἦσαν

¹ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ² ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ³ γεύομαι, taste, experience. ⁴ ἕξ, six, 6. ⁵ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁶ ὑψηλός, high, lofty. ⁷ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁸ στίλβω, shine, be radiant. ⁹ λίαν, greatly, very. ¹⁰ χιῶν, ὄνος, ἡ, snow. ¹¹ οἷος, such as, of what kind. ¹² γναφεύς, ἕως, ὁ, one who cleans woolen cloth. ¹³ λευκαίνω, make white, whiten.

συλλαλῶντες¹ τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος 5
λέγει τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι:
καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς² τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ
μίαν, καὶ Ἡλίας μίαν. Οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσει: ἦσαν 6
γὰρ ἔκφοβοι.³ Καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα⁴ 7
αὐτοῖς: καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, Οὗτός ἐστιν
ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός: αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐξάπινά⁵ 8
περιβλεψάμενοι,⁶ οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν
Ἰησοῦν μόνον μεθ' αὐτῶν.

Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστειλατο⁷ 9
αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται⁸ ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ τὸν λόγον 10
ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες⁹ τί ἐστὶν τὸ ἐκ
νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες 11
ὅτι Λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν
πρῶτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν 12

¹ συλλαλέω, talk with, discuss. ² σκηνή, ἥς, ἡ, tent, tabernacle. ³ ἔκφοβος, terrified, greatly terrified. ⁴ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ⁵ ἐξάπινά, suddenly, unexpectedly. ⁶ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁷ διαστελλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁸ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ⁹ συζητέω, discuss, dispute.

ἐλθὼν πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ¹ πάντα: καὶ πῶς
 γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ
 πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ.² Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ 13
 Ἡλίας ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν,
 καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.

Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ 14
 αὐτούς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας³ αὐτοῖς. Καὶ 15
 εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμβήθη,⁴ καὶ
 προστρέχοντες⁵ ἡσπάζοντο αὐτόν. Καὶ ἐπηρώτησεν 16
 τοὺς γραμματεῖς, Τί συζητεῖτε³ πρὸς αὐτούς; Καὶ 17
 ἀποκριθεὶς εἰς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν, Διδάσκαλε, ἡνεγκα
 τὸν υἱόν μου πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον.⁶ Καὶ 18
 ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ,⁷ ῥήσσει⁸ αὐτόν: καὶ ἀφρίζει,⁹
 καὶ τρίζει¹⁰ τοὺς ὀδόντας¹¹ αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται:¹²
 καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ

¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ² ἐξουδενόω, ignore, despise. ³ συζητέω, discuss, dispute. ⁴ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁵ προστρέχω, run up to, run to. ⁶ ἄλαλος, speechless, mute. ⁷ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁸ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁹ ἀφρίζω, foam at the mouth. ¹⁰ τρίζω, gnash, grind. ¹¹ ὀδός, ὁ, tooth. ¹² ξηραίνω, dry up, parch.

οὐκ ἴσχυσαν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, Ὡ¹ γενεὰ 19
 ἄπιστος,² ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; Ἔως πότε
 ἀνέξομαι³ ὑμῶν; Φέρετε αὐτὸν πρὸς με. Καὶ ἤνεγκαν 20
 αὐτὸν πρὸς αὐτόν· καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα
 ἐσπάραξεν⁴ αὐτόν· καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο⁵
 ἀφρίζων.⁶ Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, Πόσος 21
 χρόνος ἐστίν, ὥς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπεν,
 Παιδιόθεν.⁷ Καὶ πολλάκις⁸ αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πῦρ 22
 ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ' εἴ τι
 δύνασαι, βοήθησον⁹ ἡμῖν, σπλαγχνισθεῖς¹⁰ ἐφ' ἡμᾶς. 23
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι,
 πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράξας ὁ 24
 πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρύων¹¹ ἔλεγεν, Πιστεύω,
 κύριε, βοήθει⁹ μου τῇ ἀπιστίᾳ.¹² Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι 25
 ἐπισυντρέχει¹³ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ
 ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ, Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον¹⁴ καὶ

¹ ὦ, Oh! omega. ² ἄπιστος, unbelieving, faithless. ³ ἀνέχομαι, endure, bear with. ⁴ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ⁵ κυλίω, roll. ⁶ ἀφρίζω, foam at the mouth. ⁷ παιδιόθεν, from childhood. ⁸ πολλάκις, often, many times. ⁹ βοήθειώ, come to the aid of. ¹⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹¹ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ¹² ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹³ ἐπισυντρέχω, run together again, run together to. ¹⁴ ἀλαλος, speechless, mute.

κωφόν,¹ ἐγώ σοι ἐπιτάσσω,² ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ
 μηκέτι³ εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ κράζαν, καὶ πολλὰ 26
 σπαράξαν⁴ αὐτόν, ἐξῆλθεν: καὶ ἐγένετο ὡσεὶ⁵ νεκρός,
 ὥστε πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 27
 κρατήσας αὐτόν τῆς χειρός, ἤγειρεν αὐτόν: καὶ
 ἀνέστη. Καὶ εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ 28
 αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτόν κατ' ἰδίαν ὅτι Ἡμεῖς οὐκ
 ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο 29
 τὸ γένος⁶ ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν
 προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.⁷

Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο⁸ διὰ τῆς 30
 Γαλιλαίας: καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῶ. Ἐδίδασκεν γὰρ 31
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ
 ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ
 ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Οἱ δὲ ἡγνόουν⁹ τὸ ῥῆμα, καὶ 32

¹ κωφός, deaf, dumb. ² ἐπιτάσσω, command, give order. ³ μηκέτι, no longer. ⁴ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ⁵ ὡσεὶ, like, about. ⁶ γένος, οὗς, τό, race, kind. ⁷ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ⁸ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁹ ἡγνόεω, not know, be unaware.

ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναοῦμ·¹ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος 33
ἐπηρώτα αὐτοῦς, Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοῦς
διελογίζεσθε;² Οἱ δὲ ἐσιώπων·³ πρὸς ἀλλήλους γὰρ 34
διελέχθησαν⁴ ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας 35
ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει
πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων
διάκονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ 36
αὐτῶν· καὶ ἐναγκαλισάμενος⁵ αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς· Ὃς 37
ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί
μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ
δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, Διδάσκαλε, εἶδομέν 38
τινα τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ
ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ

¹ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ² διαλογίζομαι, debate, reason. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ διαλέγομαι, dispute, reason. ⁵ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug.

ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Μὴ κωλύετε 39
 αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ
 ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ¹ κακολογῆσαί² με. 40
 Ὅς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. Ὅς 41
 γὰρ ἂν ποτίσῃ³ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου,
 ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ
 τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν 42
 μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλὸν ἐστιν αὐτῷ
 μᾶλλον εἰ περὶκεῖται⁴ λίθος μυλικὸς⁵ περὶ τὸν
 τράχηλον⁶ αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. 43
 Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοψον⁷ αὐτήν·
 καλὸν σοι ἐστὶν κυλλὸν⁸ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς
 δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,⁹ εἰς τὸ
 πῦρ τὸ ἄσβεστον,¹⁰ ὅπου ὁ σκώληξ¹¹ αὐτῶν οὐ 44
 τελευτᾷ,¹² καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.¹³ Καὶ ἐὰν ὁ πούς 45
 σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον⁷ αὐτόν· καλὸν ἐστὶν

¹ ταχύ, quickly, speedily. ² κακολογέω, speak evil of, revile. ³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁴ περὶκεῖμαι, be around, surround. ⁵ μυλικός, belonging to a mill. ⁶ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁷ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁸ κυλλός, crippled, lame. ⁹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁰ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹¹ σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ¹² τελευτάω, die, end. ¹³ σβέννυμι, quench, extinguish.

σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν,¹ ἢ τοὺς δύο πόδας
 ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,² εἰς τὸ πῦρ τὸ
 ἄσβεστον,³ ὅπου ὁ σκώληξ⁴ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁵ καὶ τὸ 46
 πῦρ οὐ σβέννυται.⁶ Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου 47
 σκανδαλίῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν: καλὸν σοι ἐστὶν
 μονόφθαλμον⁷ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ
 δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν² τοῦ
 πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ⁴ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁵ καὶ τὸ 48
 πῦρ οὐ σβέννυται.⁶ Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται,⁸ καὶ 49
 πᾶσα θυσία ἀλὶ⁹ ἀλισθήσεται.⁸ Καλὸν τὸ ἄλας:¹⁰ ἐὰν 50
 δὲ τὸ ἄλας¹⁰ ἄναλον¹¹ γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;¹²
 Ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,¹⁰ καὶ εἰρηνεύετε¹³ ἐν ἀλλήλοις.

Κάκειθεν¹⁴ ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια¹⁵ τῆς Ἰουδαίας 10

διὰ τοῦ πέραν¹⁶ τοῦ Ἰορδάνου: ¹⁷ καὶ συμπορεύονται¹⁸

πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν: καί, ὥς εἰώθει,¹⁹ πάλιν

¹ χωλός, lame, deprived of a foot. ² γέεννα, γης, ἡ, gehenna, Gehenna. ³ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable.

⁴ σκώληξ, ἡκος, ὁ, worm, gnawing worm. ⁵ τελευτάω, die, end. ⁶ σβέννυμι, quench, extinguish. ⁷ μονόφθαλμος, one-eyed. ⁸ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁹ ἄλς, ὁ, salt. ¹⁰ ἄλας, ατος, τό, salt. ¹¹ ἄναλος, without salt, saltless. ¹² ἀρτύω, season, make salty. ¹³ εἰρηνεύω, bring to peace, be at peace. ¹⁴ κάκειθεν, and thence, and from there. ¹⁵ ὄριον, οὐ, τό, boundary, region. ¹⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁷ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ¹⁸ συμπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁹ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom.

ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι 2
 ἐπηρώτησαν αὐτόν, Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα
 ἀπολύσαι, πειράζοντες αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 3
 αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο¹ Μωσῆς; Οἱ δὲ εἶπον, 4
 Μωσῆς ἐπέτρεψεν² βιβλίον ἀποστασίου³ γράψαι, καὶ
 ἀπολύσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 5
 Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν⁴ ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν
 ἐντολὴν ταύτην· ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως,⁵ ἄρσεν⁶ καὶ 6
 θῆλυ⁷ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. Ἐνεκεν τούτου 7
 καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν
 μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται⁸ πρὸς τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Ὡστε 8
 οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ. Ὁ οὖν ὁ θεὸς 9
 συνέζευξεν,⁹ ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω.¹⁰ Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ 10
 πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν
 αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὡς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν 11

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² ἐπιτρέπω, permit, allow. ³ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁴ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ⁵ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ⁶ ἄρσεν, male. ⁷ θῆλυς, female, woman. ⁸ προσκολλάω, join closely, cleave to. ⁹ συζεύγνυμι, join together, unite. ¹⁰ χωρίζω, separate, depart.

γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται¹ ἐπ’
αὐτήν· καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ 12
γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται.¹

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδιά, ἵνα ἄψῃται αὐτῶν· οἱ δὲ 13
μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ 14
Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν,² καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἄφετε τὰ
παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με· μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ
τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἄμην λέγω ὑμῖν, 15
ὅς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον,
οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος³ αὐτά, 16
τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ’ αὐτά, εὐλόγει αὐτά.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμῶν⁴ εἰς καὶ 17
γονυπετήσας⁵ αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε
ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;⁶ Ὁ 18
δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς

¹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ² ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ³ ἐναγκαλίζομαι, take in one's arms, hug. ⁴ προστρέχω, run up to, run to. ⁵ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁶ κληρονομέω, inherit, obtain.

ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολάς οἶδας, Μὴ ¹⁹
μοιχεύσης,¹ μὴ φονεύσης,² μὴ κλέψης,³ μὴ
ψευδομαρτυρήσης,⁴ μὴ ἀποστερήσης,⁵ τίμα⁶ τὸν
πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ²⁰
αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ
νεότητός⁷ μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας⁸ αὐτῷ ²¹
ἡγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐν σοὶ ὑστερεῖ:⁹
ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον,¹⁰ καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις
θησαυρόν¹¹ ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹² ἀκολούθει μοι,
ἄρας τὸν σταυρόν. Ὁ δὲ στυγνάσας¹³ ἐπὶ τῷ λόγῳ ²²
ἀπῆλθεν λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁴ πολλά.

Καὶ περιβλεψάμενος¹⁵ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς ²³
αὐτοῦ, Πῶς δυσκόλως¹⁶ οἱ τὰ χρήματα¹⁷ ἔχοντες εἰς
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ ²⁴
ἐθαμβοῦντο¹⁸ ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς

¹ μοιχεύω, commit adultery. ² φονεύω, kill, murder. ³ κλέπτω, steal. ⁴ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁵ ἀποστερέω, defraud, deprive of. ⁶ τιμάω, honor, value at a price. ⁷ νεότης, ἡτος, ἦ, youth, youthfulness. ⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ ὑστερέω, lack, need. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ θησαυρός, οὗ, ὁ, storehouse, treasure. ¹² δεῦρο, until now, come here! ¹³ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁴ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹⁵ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁶ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁷ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ¹⁸ θαμβέω, amaze.

πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς δύσκολόν¹
 ἐστὶν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν² εἰς τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Εὐκοπώτερόν³ ἐστὶν 25
 κάμηλον⁴ διὰ τῆς τρυμαλιᾶς⁵ τῆς ῥαφίδος⁶ εἰσελθεῖν,
 ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Οἱ 26
 δὲ περισσῶς⁷ ἐξεπλήσσοντο,⁸ λέγοντες πρὸς ἑαυτούς,
 Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας⁹ δὲ αὐτοῖς ὁ 27
 Ἰησοῦς λέγει, Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον,¹⁰ ἀλλ' οὐ
 παρὰ θεῶ· πάντα γὰρ δυνατά ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. 28
 Ἦρξάτο ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡμεῖς
 ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Ἀποκριθεὶς 29
 ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἐστὶν ὃς
 ἀφήκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ
 μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν ἐμοῦ
 καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου, ἔαν μὴ λάβῃ 30
 ἑκατονταπλασίονα¹¹ νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας

¹ δύσκολος, hard, difficult. ² χρήμα, τος, τό, wealth, money. ³ εὐκοπώτερον, easier. ⁴ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ⁵ τρυμαλιά, ᾰς, ἡ, hole, eye of a needle. ⁶ ῥαφίς, ἶδος, ἡ, needle. ⁷ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁸ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁰ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹¹ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold.

καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφὰς καὶ μητέρας καὶ τέκνα καὶ
 ἀγρούς, μετὰ διωγμῶν,¹ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ
 ζῶν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ 31
 ἔσχατοι πρῶτοι.

²Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ 32
 ἦν προάγων² αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο,³ καὶ
 ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν πάλιν
 τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ
 συμβαίνειν:⁴ ὅτι Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, 33
 καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς
 ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινούσιν⁵
 αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν, 34
 καὶ ἐμπαΐξουσιν⁶ αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν⁷ αὐτόν,
 καὶ ἐμπτύσουσιν⁸ αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ
 τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

¹ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ² προάγω, lead forth, go before. ³ θαμβέω, amaze. ⁴ συμβαίνω, come together, come to pass. ⁵ κατακρίνω, condemn. ⁶ ἐμπαίζω, mock. ⁷ μαστιγῶ, whip, lash. ⁸ ἐμπτύω, spit upon.

Καὶ προσπορεύονται¹ αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ 35
 υἱοὶ Ζεβεδαίου,² λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὁ
 ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσης ἡμῖν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί 36
 θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δὸς ἡμῖν, 37
 ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων³ σου
 καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 38
 Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ
 ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα⁴ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
 βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα. Ὁ δὲ 39
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω
 πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα⁴ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
 βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαί ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ 40
 εὐωνύμων³ οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς
 ἡτοίμασται. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο 41
 ἀγανακτεῖν⁵ περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 42
 προσκαλεσάμενος αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς, Οἶδατε ὅτι οἱ
 δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁶ αὐτῶν,

¹ προσπορεύομαι, approach, come near. ² Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ³ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁴ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁶ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over.

καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν¹ αὐτῶν. Οὐχ 43
οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ γενέσθαι
μέγας ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὅς ἐάν θέλῃ 44
ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. Καὶ 45
γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι,
ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον
ἀντὶ³ πολλῶν.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχά: καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ 46
Ἱεριχά, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ,
υἱὸς Τιμαίου⁴ Βαρτίμαιος⁵ ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ
τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.⁶ Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ 47
Ναζωραῖός⁷ ἐστίν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν, Ὁ υἱὸς
Δαυὶδ, Ἰησοῦ, ἐλέησόν με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ 48
πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ:⁸ ὁ δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν,
Υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 49
αὐτὸν φωνηθῆναι: καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλόν,

¹ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ² λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ³ ἀντί, instead of, in place of. ⁴ Τιμαῖος, ου, ὁ, Timaeus. ⁵ Βαρτιμαῖος, ου, ὁ, Bartimaeus. ⁶ προσαιτέω, beg. ⁷ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁸ σιωπάω, be silent, keep silence.

λέγοντες αὐτῷ, Θάρσει:¹ ἔγειραι, φωνεῖ σε. Ὁ δὲ 50
 ἀποβαλὼν² τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν
 Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί 51
 θέλεις ποιήσω σοί; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ,
 Ῥαββουνί,³ ἵνα ἀναβλέψω. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 52
 Ὕπαγε· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ εὐθέως
 ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰς Βηθσφαγή⁴ καὶ 11
 Βηθανίαν,⁵ πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,⁶ ἀποστέλλει
 δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε 2
 εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι⁷ ὑμῶν· καὶ εὐθέως
 εἰσπορευόμενοι⁸ εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον⁹ δεδεμένον,
 ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν· λύσαντες αὐτὸν
 ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Τί ποιεῖτε τοῦτο; 3
 εἶπατε ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει· καὶ εὐθέως
 αὐτὸν ἀποστέλλει ὧδε. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὔρον πῶλον⁹ 4

¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ² ἀποβάλλω, throw away, cast aside. ³ ραββουνί, Rabboni, my master. ⁴ Βηθσφαγή, ἢ, Bethphage. ⁵ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁷ κατέναντι, over against, opposite. ⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁹ πῶλος, ου, δ, colt, young ass.

δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδου,¹ καὶ
 λύουσιν αὐτόν. Καί τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἔλεγον 5
 αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον;² Οἱ δὲ εἶπον 6
 αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο³ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν
 αὐτούς. Καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον² πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ 7
 ἐπέβαλον⁴ αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ’
 αὐτῷ. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν⁵ εἰς τὴν 8
 ὁδόν· ἄλλοι δὲ στοιβάδας⁶ ἔκοπτον⁷ ἐκ τῶν δένδρων,
 καὶ ἔστρώννουν⁵ εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ προάγοντες⁸ καὶ 9
 οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά·⁹
 εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. 10
 Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου
 τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ. Ὡσαννά⁹ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹⁰
 Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν· 11
 καὶ περιβλεψάμενος¹¹ πάντα, ὀψίας¹² ἤδη οὔσης τῆς

¹ ἄμφοδον, ου, τό, street, quarter. ² πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁵ στρωννύω, spread, furnish. ⁶ στοιβάς, αδος, ἡ, bough, branch of a tree. ⁷ κόπτω, strike, smite. ⁸ προάγω, lead forth, go before. ⁹ Ὡσαννά, hosanna. ¹⁰ ὑψιστος, highest, most high. ¹¹ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹² ὄψιος, late.

ῥας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν¹ μετὰ τῶν δώδεκα.

Καὶ τῇ ἐπαύριον² ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας,¹ 12

ἐπεινάσεν.³ Καὶ ἰδὼν συκῆν⁴ μακρόθεν,⁵ ἔχουσεν 13

φύλλα,⁶ ἦλθεν εἰ ἄρα⁷ εὐρήσει τι ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν

ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ φύλλα·⁶ οὐ γὰρ ἦν καιρὸς

σύκων.⁸ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Μηκέτι 14

ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. Καὶ

ἡκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς 15

τὸ ἱερόν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹⁰ καὶ

ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ τὰς τραπέζας¹¹ τῶν

κολλυβιστῶν,¹² καὶ τὰς καθέδρας¹³ τῶν πωλούντων¹⁰

τὰς περιστεράς¹⁴ κατέστρεψεν·¹⁵ καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις 16

διενέγκῃ¹⁶ σκεῦος¹⁷ διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδίδασκεν, 17

¹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ² ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ⁶ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁷ ἄρα, so? (introduces a question). ⁸ σύκων, ου, τό, fig. ⁹ μηκέτι, no longer. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ τραπέζα, ης, ἡ, table. ¹² κολλυβιστής, οῦ, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹³ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ¹⁴ περιστέρα, ᾶς, ἡ, dove. ¹⁵ καταστρέφω, overturn, destroy. ¹⁶ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁷ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural).

λέγων αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται ὅτι Ὁ οἰκός μου οἶκος
 προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; Ὑμεῖς δὲ
 ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον¹ ληστῶν.² Καὶ ἤκουσαν οἱ 18
 γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν
 ἀπολέσωσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος
 ἐξεπλήσσετο³ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε ὁ ψῆ⁴ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. 19

Καὶ πρωὶ⁵ παραπορευόμενοι,⁶ εἶδον τὴν συκῆν⁷ 20
 ἐξηραμμένην⁸ ἐκ ριζῶν.⁹ Καὶ ἀναμνησθεῖς¹⁰ ὁ Πέτρος 21
 λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκῆ⁷ ἣν κατηράσω¹¹
 ἐξήρανται.⁸ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, 22
 Ἔχετε πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 23
 εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθῃτι, καὶ βλήθῃτι εἰς τὴν
 θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ¹² ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ,
 ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται· ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν

¹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ ὁ ψῆ, long after, late. ⁵ πρωί, early in the morning, at dawn. ⁶ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁷ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ⁸ ξηραίνω, dry up, parch. ⁹ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁰ ἀναμνησῶ, remind, remember. ¹¹ καταράομαι, curse. ¹² διακρίνω, discriminate, judge.

εἴπη. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πάντα ὅσα ἂν 24
προσευχόμενοι αἰτήσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ
ἔσται ὑμῖν. Καὶ ὅταν στήκητε¹ προσευχόμενοι, 25
ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ
ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα² ὑμῶν. Εἰ 26
δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα² ὑμῶν.

Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ 27
περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ 28
λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς
σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ 29
δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς
καὶ ἐγὼ ἓνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα³ Ἰωάννου 30
ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Ἀποκρίθητέ μοι. Καὶ 31

¹ στήκω, stand, stand fast. ² παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism.

ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ
οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἄλλ’ 32
εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, ἐφοβούντο τὸν λαόν·
ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως¹ προφήτης
ἦν. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ 33
οἶδαμεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Οὐδὲ
ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελώνα² 12

ἐφύτευσεν³ ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκεν⁴ φραγμόν,⁵ καὶ
ὠρυξεν⁶ ὑπολήνιον,⁷ καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,⁸ καὶ
ἐξέδοτο⁹ αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁰ καὶ ἀπεδήμησεν.¹¹ Καὶ 2
ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς¹⁰ τῷ καιρῷ δούλον,
ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν¹⁰ λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ
ἀμπελώνος.² Οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν,¹² καὶ 3
ἀπέστειλαν κενόν.¹³ Καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς 4

¹ ὄντως, really, indeed. ² ἀμπελών, ὄνος, ὁ, vineyard. ³ φυτεύω, plant. ⁴ περιτίθῃμι, place around, put around. ⁵ φραγμός, οὐ, ὁ, wall, fence. ⁶ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁷ ὑπολήνιον, οὐ, τό, wine trough, vat. ⁸ πύργος, οὐ, ὁ, tower, fortified structure. ⁹ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁰ γεωργός, οὐ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹² δέρω, beat, flay. ¹³ κενός, empty, vain.

αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· καὶ κεῖνον¹ λιθοβολήσαντες²
 ἐκεφαλαίωσαν,³ καὶ ἀπέστειλαν ἡτιμωμένον.⁴ Καὶ 5
 πάλιν ἄλλον ἀπέστειλεν· καὶ κεῖνον¹ ἀπέκτειναν· καὶ
 πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες,⁵ τοὺς δὲ
 ἀποκτένοντες. Ἔτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, 6
 ἀπέστειλεν καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων
 ὅτι Ἐντραπήσονται⁶ τὸν υἱόν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ 7
 γεωργοὶ⁷ εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ
 κληρονόμος·⁸ δεῦτε,⁹ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν
 ἔσται ἡ κληρονομία.¹⁰ Καὶ λαβόντες αὐτόν 8
 ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.¹¹ Τί 9
 οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;¹¹ Ἐλεύσεται καὶ
 ἀπολέσει τοὺς γεωργούς,⁷ καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα¹¹
 ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, Λίθον ὃν 10
 ἀπεδοκίμασαν¹² οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς
 κεφαλὴν γωνίας·¹³ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ 11

¹ καὶ κεῖνος, and he, and she. ² λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ³ κεφαλαίω, wound in the head. ⁴ ἀτιμώ, dishonor, treat shamefully. ⁵ δέρω, beat, flay. ⁶ ἐντρέπω, turn about, reverence. ⁷ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁸ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ⁹ δεῦτε, come!. ¹⁰ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹¹ ἀμπελῶν, ὦνος, ὁ, vineyard. ¹² ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹³ γωνία, ας, ἡ, angle, corner.

ἔστιν θαυμαστή¹ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Καὶ ἐζήτουν 12
αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν
γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν· καὶ
ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων 13
καὶ τῶν Ἑρῳδιανῶν,² ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν³ λόγῳ. 14
Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἶδαμεν
ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει⁴ σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ
βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ὑπερῆστιν κῆρσον⁵
Καίσαρι δοῦναι, ἢ οὐ; Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ εἰδὼς 15
αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν⁶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί με πειράζετε;
Φέρετέ μοι δηνάριον,⁷ ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἡνεγκαν. Καὶ 16
λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν⁸ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;⁹ Οἱ
δὲ εἶπον αὐτῷ, Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς 17
εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ

¹ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ² Ἑρῳδιανοί, ὧν, ὁ, Herodian, Herodians. ³ ἀγρεύω, trap, catch. ⁴ μέλει, it is a care, it concerns. ⁵ κῆρσον, οὐ, ὁ, government tax, poll tax. ⁶ ὑπόκρισις, εὖως, ἢ, hypocrisy. ⁷ δηνάριον, οὐ, ὁ, denarius. ⁸ εἰκὼν, ὄνομα, ἢ, image, likeness. ⁹ ἐπιγραφή, ἤς, ἢ, inscription, title.

τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι¹ πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν 18

ἀνάστασιν μὴ εἶναι: καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες,

Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι Ἐάν τινος 19

ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ² γυναῖκα, καὶ τέκνα

μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,

καὶ ἐξαναστήσῃ³ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἐπτά 20

ἀδελφοὶ ἦσαν: καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ

ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα: καὶ ὁ δεύτερος 21

ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκεν

σπέρμα: καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.⁴ Καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ 22

ἐπτά, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. Ἐσχάτη πάντων

ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ ἀναστάσει, ὅταν 23

ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; Οἱ γὰρ ἐπτά

ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 24

αὐτοῖς, Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ⁴ ὡσαύτως, likewise.

γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ 25
 νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται,¹
 ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ τῶν 26
 νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ²
 Μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου,³ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων,
 Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς
 Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων: 27
 ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν 28
 συζητούντων,⁴ εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη,
 ἐπηρώτησεν αὐτόν, Ποία ἐστὶν πρώτη πάντων
 ἐντολή; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι Πρώτη 29
 πάντων τῶν ἐντολῶν, Ἄκουε, Ἰσραήλ: κύριος ὁ θεὸς
 ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστίν: καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν 30
 σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς
 σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας⁵ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς

¹ γαμίσκω, give in marriage. ² βίβλος, ου, ή, book, scroll. ³ βάτος, ου, ό, bath (a liquid measure). ⁴ συζητέω, discuss, dispute. ⁵ διάνοια, ας, ή, mind, understanding.

ἰσχύος¹ σου. Αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία 31

αὕτη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον² σου ὡς σεαυτόν.

Μεῖζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστιν. Καὶ εἶπεν 32

αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ' ἀληθείας

εἶπας ὅτι εἷς ἔστιν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ: 33

καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης

τῆς συνέσεως,³ καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς

ἰσχύος,¹ καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον² ὡς ἑαυτόν,

πλεῖον ἔστιν πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων⁴ καὶ

θυσιῶν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς⁵ 34

ἀπεκριθῆ, εἶπεν αὐτῷ, Οὐ μακρὰν⁶ εἶ ἀπὸ τῆς

βασιλείας τοῦ θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα⁷ αὐτὸν

ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, 35

Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἔστιν

Δαυὶδ; Αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἀγίῳ, 36

¹ ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ² πλησίον, near, neighbor (as a noun). ³ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ⁴ ὀλοκαύτωμα, τος, τό, whole burnt offering. ⁵ νουνεχῶς, wisely, thoughtfully. ⁶ μακρὰν, far away. ⁷ τολμάω, dare, endure.

Λέγει ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹ τῶν ποδῶν
 σου. Αὐτὸς οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον: καὶ πόθεν 37
 υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; Καὶ ὁ πολλὸς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ
 ἡδέως.²

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδασκίᾳ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν 38
 γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς³ περιπατεῖν,
 καὶ ἄσπασμους⁴ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁵ καὶ πρωτοκαθεδρίας 39
 ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας⁷ ἐν τοῖς
 δείπνοις:⁸ οἱ κατεσθίοντες⁹ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ 40
 προφάσει¹⁰ μακρὰ¹¹ προσευχόμενοι: οὗτοι λήφονται
 περισσότερον¹² κρίμα.

Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι¹³ τοῦ γαζοφυλακίου¹⁴ 41
 ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν¹⁵ εἰς τὸ

¹ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ² ἡδέως, sweetly, gladly. ³ στολή, ἤς, ἡ, equipment, apparel. ⁴ ἄσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ⁵ ἀγορά, ἀς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁶ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁷ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ⁸ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁹ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁰ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹¹ μακρός, long, far distant. ¹² περισσός, excessive, abundant. ¹³ κατέναντι, over against, opposite. ¹⁴ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ¹⁵ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze.

γαζοφυλάκιον:¹ καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. 42

Καὶ ἔλθοῦσα μία χήρα πτωχή ἔβαλεν λεπτὰ² δύο, ὃ
 ἐστὶν κοδράντης.³ Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς 43
 μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ
 χήρα αὕτη ἡ πτωχή πλείον πάντων βέβληκεν τῶν
 βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον:¹ πάντες γὰρ ἐκ τοῦ 44
 περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον: αὕτη δὲ ἐκ τῆς
 ὑστερήσεως⁴ αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν
 βίον⁵ αὐτῆς.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς 13

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ⁶ λίθοι
 καὶ ποταπαὶ⁶ οἰκοδομαί.⁷ Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς 2
 εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς;⁷
 Οὐ μὴ ἀφθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.⁸

¹ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ² λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ³ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ⁴ ὑστερήσις, εως, ἡ, need, want. ⁵ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁶ ποταπός, what kind of? ⁷ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ⁸ καταλύω, destroy, lodge.

Καὶ καθημένον αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν¹ 3
κατέναντι² τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν
Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας,³ Εἶπε 4
ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ
πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;⁴ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς 5
αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 6
Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες
ὅτι Ἐγὼ εἰμι· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Ὅταν δὲ 7
ἀκούσητε πολέμους⁵ καὶ ἀκοὰς⁶ πολέμων,⁵ μὴ
θροεῖσθε;⁷ δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὕτω τὸ τέλος. 8
Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ
βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοὶ⁸ κατὰ τόπους, καὶ
ἔσονται λιμοὶ⁹ καὶ ταραχαί·¹⁰ ἀρχαὶ ὠδίνων¹¹ ταῦτα.

¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ² κατέναντι, over against, opposite. ³ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁴ συντελέω, complete, accomplish. ⁵ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁶ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁷ θροέω, disturb, agitate. ⁸ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ⁹ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹⁰ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ¹¹ ὠδίν, ἴνocs, ἡ, birth pang, agony.

Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς 9

συνέδρια,¹ καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε,² καὶ ἐπὶ

ἡγεμόνων³ καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς

μαρτύριον⁴ αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον 10

κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς 11

παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε⁵ τί λαλήσητε, μηδὲ

μελετᾶτε·⁶ ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ,

τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ

τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν 12

εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται⁷

τέκνα ἐπὶ γονεῖς,⁸ καὶ θανατώσουσιν⁹ αὐτούς. Καὶ 13

ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὃ δὲ

ὑπομείνας¹⁰ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα¹¹ τῆς ἐρημώσεως,¹² τὸ 14

ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἐστὼς ὅπου οὐ δεῖ –

¹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ² δέρω, beat, flay. ³ ἡγεμόν, όνος, ό, governor, leader. ⁴ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁵ προμεριμνάω, be anxious beforehand. ⁶ μελετάω, take care, take pains with. ⁷ ἐπανίστημι, rise up against. ⁸ γονεῖς, έως, ό, parent. ⁹ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁰ ὑπομένω, tarry, endure. ¹¹ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹² έρημώσις, εως, ή, desolation, devastation.

ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω¹ – τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
 φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη: ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος² μὴ 15
 καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἄραι τι ἐκ
 τῆς οἰκίας αὐτοῦ: καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὦν μὴ 16
 ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. 17
 Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ³ ἐχούσαις καὶ ταῖς
 θηλαζούσαις⁴ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε 18
 δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ⁵ ὑμῶν χειμῶνος.⁶ Ἔσονται 19
 γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψις, οἷα⁷ οὐ γέγονεν τοιαύτη
 ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως⁸ ἕως ἔκτισεν⁹ ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ
 οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν¹⁰ τὰς 20
 ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ: ἀλλὰ διὰ τοὺς
 ἐκλεκτούς,¹¹ οὓς ἐξελέξατο,¹² ἐκολόβωσεν¹⁰ τὰς
 ἡμέρας. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ 21
 Ἰδοὺ, ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. Ἐγερθήσονται γὰρ 22
 ψευδόχριστοι¹³ καὶ ψευδοπροφήται,¹⁴ καὶ δώσουσιν

¹ νοεῶ, understand, consider. ² δῶμα, τος, τό, house, housetop. ³ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁴ θηλάζω, suckle, nurse. ⁵ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ⁶ χειμῶν, ὠνος, ὁ, winter, storm. ⁷ οἷος, such as, of what kind. ⁸ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ⁹ κτίζω, create, form. ¹⁰ κολοβόω, curtail, shorten. ¹¹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹² ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹³ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ¹⁴ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet.

σημεῖα καὶ τέρατα,¹ πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,² εἰ δυνατόν,
καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.³ Ὑμεῖς δὲ βλέπετε: ἰδοὺ, 23
προεΐρηκα⁴ ὑμῖν πάντα.

Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, 24
ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,⁵ καὶ ἡ σελήνη⁶ οὐ δώσει τὸ
φέγγος⁷ αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες⁸ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται 25
ἐκπίπτοντες,⁹ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
σαλευθήσονται.¹⁰ Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ 26
ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως
πολλῆς καὶ δόξης. Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους 27
αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει¹¹ τοὺς ἐκλεκτούς³ αὐτοῦ ἐκ τῶν
τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου¹² γῆς ἕως ἄκρου¹²
οὐρανοῦ.

¹ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ² ἀποπλανᾶω, mislead, cause to wander astray. ³ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁴ προλέγω, say beforehand, forewarn. ⁵ σκοτίζω, darken. ⁶ σελήνη, ης, ἡ, moon. ⁷ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ⁸ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁹ ἐκπίπτω, fall away, fall out. ¹⁰ σαλεύω, shake, excite. ¹¹ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹² ἄκρον, ου, τό, high point, boundary.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹ μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν αὐτῆς 28
 ἦδη ὁ κλάδος² ἀπαλὸς³ γένηται, καὶ ἐκφύῃ⁴ τὰ φύλλα,⁵
 γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος⁶ ἐστίν: οὕτως καὶ ὑμεῖς, 29
 ὅταν ταῦτα ἴδῃτε γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν
 ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ 30
 γενεὰ αὕτη, μέχρι⁷ οὗ πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ 31
 οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ
 παρέλθωσιν. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ ὥρας 32
 οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός,
 εἰ μὴ ὁ πατήρ. Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε⁸ καὶ προσεύχεσθε: 33
 οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρὸς ἐστίν. Ὡς ἄνθρωπος 34
 ἀπόδημος⁹ ἀφίει τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς
 δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐκάστω τὸ ἔργον
 αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ¹⁰ ἐνετείλατο¹¹ ἵνα γρηγορή. 35
 Γρηγορεῖτε¹² οὖν: οὐκ οἴδατε γὰρ πότε¹³ ὁ κύριος τῆς
 οἰκίας ἔρχεται, ὁψέ,¹⁴ ἢ μεσονυκτίου,¹⁵ ἢ

¹ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ³ ἀπαλός, tender. ⁴ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁶ θέρος, ους, τό, summer. ⁷ μέχρι, until, as far as (gen). ⁸ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ⁹ ἀπόδημος, away on a journey, away from home. ¹⁰ θυρωρός, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ¹¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹² γρηγορέω, watch, keep watch. ¹³ πότε, when? at what time? ¹⁴ ὁψέ, long after, late. ¹⁵ μεσονύκτιον, ου, τό, midnight.

ἀλεκτοροφωνίας,¹ ἢ πρωΐ:² μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης³ εὖρη 36

ὕμᾱς καθεύδοντας.⁴ Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω πᾶσιν λέγω, 37

Γρηγορεῖτε.⁵

Ἦν δὲ τὸ Πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα⁶ μετὰ δύο ἡμέρας: καὶ 14

ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν

δόλῳ⁷ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν 2

τῇ ἐορτῇ, μήποτε θόρυβος⁸ ἔσται τοῦ λαοῦ.

Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,⁹ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ 3

λεπροῦ,¹⁰ κατακειμένου¹¹ αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα

ἀλάβαστρον¹² μύρου¹³ νάρδου¹⁴ πιστικῆς¹⁵

πολυτελοῦς:¹⁶ καὶ συντρίψασα¹⁷ τὸ ἀλάβαστρον,¹²

κατέχεεν¹⁸ αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. Ἦσαν δέ τινες 4

ἀγανακτοῦντες¹⁹ πρὸς ἑαυτοῦς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ

ἀπώλεια²⁰ αὕτη τοῦ μύρου¹³ γέγονεν; Ἡδύνατο γὰρ 5

¹ ἀλεκτοροφωνία, ας, ἡ, crowing of a rooster, cockcrow. ² πρωΐ, early in the morning, at dawn. ³ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ⁴ καθεύδω, sleep. ⁵ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁶ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ⁷ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁸ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁰ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹¹ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹² ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹³ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁴ νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ¹⁵ πιστικός, genuine, pure. ¹⁶ πολυτελής, very costly, precious. ¹⁷ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁸ καταχέω, pour out, down. ¹⁹ ἀγανατέω, be indignant, am angry. ²⁰ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin.

τοῦτο πραθῆναι¹ ἐπάνω² τριακοσίων³ δηναρίων,⁴ καὶ
δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο⁵ αὐτῇ. Ὁ δὲ ⁶
Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε αὐτήν: τί αὐτῇ κόπους⁶ παρέχετε
; Καλὸν ἔργον εἰργάσατο ἐν ἐμοί. Πάντοτε γὰρ τοὺς ⁷
πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε
αὐτοὺς εὖ⁸ ποιῆσαι: ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Ὁ ἔσχεν ⁸
αὕτη ἐποίησεν: προέλαβεν⁹ μυρίσαι¹⁰ μου τὸ σῶμα εἰς
τὸν ἐνταφιασμόν.¹¹ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν ⁹
κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον,
καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον¹²
αὐτῆς.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,¹³ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν ¹⁰
πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ¹¹
ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο¹⁴ αὐτῷ
ἀργύριον¹⁵ δοῦναι, καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως¹⁶ αὐτὸν

¹ πωπράσκω, sell. ² ἐπάνω, above, over (gen). ³ τριακόσιοι, three hundred, 300. ⁴ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁵ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁶ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ⁷ παρέχω, offer, afford. ⁸ εὖ, well, well done. ⁹ προλαμβάνω, take beforehand, take before. ¹⁰ μυρίζω, anoint. ¹¹ ἐνταφιασμός, ου, ὁ, preparation for burial, burial. ¹² μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ¹³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁴ ἀπαγγέλλομαι, promise, profess. ¹⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁶ εὐκαίρως, in season, conveniently.

παραδῶ.

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁζύμων,¹ ὅτε τὸ Πάσχα ἔθουν,² 12
 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις
 ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα φάγης τὸ Πάσχα; Καὶ 13
 ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς,
 Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ³ ὑμῖν
 ἄνθρωπος κεράμιον⁴ ὕδατος βαστάζων:
 ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ 14
 οἰκοδεσπότη⁵ ὅτι Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ποῦ ἐστὶν τὸ
 κατάλυμα,⁶ ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου
 φάγω; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγειον⁷ μέγα 15
 ἐστρωμένον⁸ ἑτοιμον⁹: ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ 16
 ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν,
 καὶ εὔρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ
 Πάσχα.

¹ ἁζυμος, unleavened, paschal feast. ² θύω, sacrifice, kill. ³ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁴ κεράμιον, οὐ, τό, earthen vessel, jar. ⁵ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ⁶ κατάλυμα, τοσ, τό, lodging place, inn.

⁷ ἀνώγειον, οὐ, τό, upper room. ⁸ στρωννύω, spread, furnish. ⁹ ἑτοιμος, ready, prepared.

Καὶ ὀψίας¹ γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ 17
 ἀνακειμένων² αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς,
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ
 ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ 19
 λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, Μήτι³ ἐγώ; Καὶ ἄλλος, Μήτι³
 ἐγώ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, 20
 ὁ ἐμβαπτόμενος⁴ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.⁵ Ὁ μὲν 21
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ
 αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδεται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ
 ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, 22
 εὐλογήσας ἔκλασεν⁶ καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν,
 Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ 23
 λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ
 ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν 24

¹ ὄψιος, late. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁴ ἐμβαπτω, dip, dip into. ⁵ τρυβλίον, ου, τό, bowl, dish. ⁶ κλάω, break.

τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν
 ἐκχυνόμενον. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πῖω 25
 ἐκ τοῦ γενήματος¹ τῆς ἀμπέλου,² ἕως τῆς ἡμέρας
 ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
 θεοῦ.

Καὶ ὑμνήσαντες³ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁴ 26

Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες 27

σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ: ὅτι
 γέγραπται, Πατάξω⁵ τὸν ποιμένα,⁶ καὶ
 διασκορπισθήσεται⁷ τὰ πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ 28
 ἐγερθῆναι με, προάξω⁸ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ 29
 Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται,
 ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω 30
 σοι ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν⁹ ἢ δις¹⁰
 ἀλέκτορα¹¹ φωνῆσαι, τρίς¹² ἀπαρνήσῃ¹³ με. Ὁ δὲ 31

¹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ² ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ³ ὑμνέω, sing to, praise. ⁴ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁵ πατάσσω, strike, smite. ⁶ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁷ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁸ προάγω, lead forth, go before. ⁹ πρὶν, before, formerly. ¹⁰ δις, twice. ¹¹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹² τρίς, thrice, three times. ¹³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse.

ἐκπερισσοῦ ἔλεγεν μᾶλλον, Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν
 σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσωμαι.² Ὡσαύτως³ δὲ καὶ
 πάντες ἔλεγον.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον⁴ οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,⁵ καὶ 32
 λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε, ἕως
 προσεύξωμαι. Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ 33
 Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο
 ἐκθαμβεῖσθαι⁶ καὶ ἀδημονεῖν.⁷ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 34
 Περιλύπος⁸ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε
 ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.⁹ Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν 35
 ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστιν,
 παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. Καὶ ἔλεγεν, Ἀββᾶ, ὁ 36
 πατήρ, πάντα δυνατά σοι. Παρένεγκε¹⁰ τὸ ποτήριον
 ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. Καὶ 37
 ἔρχεται καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,¹¹ καὶ λέγει
 τῷ Πέτρῳ, Σίμων, καθεύδεις;¹¹ Οὐκ ἴσχυσας μίαν

¹ συναποθνήσκω, die with, die together with. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ χωρίον, οὐ, τό, place, field. ⁵ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ⁶ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁷ ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁸ περιλύπος, very sad, very sorrowful. ⁹ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁰ παραφέρω, carry away, remove. ¹¹ καθεύδω, sleep.

ὦραν γρηγορήσαι;¹ Γρηγορεῖτε¹ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα 38
 μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.² Τὸ μὲν πνεῦμα
 πρόθυμον,³ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Καὶ πάλιν ἀπελθὼν 39
 προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Καὶ ὑποστρέψας 40
 εὔρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας;⁴ ἦσαν γὰρ οἱ
 ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι,⁵ καὶ οὐκ ἤδειςαν τί
 αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει 41
 αὐτοῖς, Καθεύδετε⁴ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.⁶ Ἀπέχει:⁷
 ἦλθεν ἡ ὥρα. Ἰδοὺ, παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. 42
 Ἰδοὺ, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν.

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, 43
 εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ
 μαχαιρῶν καὶ ξύλων,⁸ παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν
 γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Δεδώκει δὲ ὁ 44
 παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον⁹ αὐτοῖς, λέγων, Ὅν ἂν

¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ² πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ³ πρόθυμος, willing, ready. ⁴ καθεύδω, sleep. ⁵ βαρέω, burden, weigh down. ⁶ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁷ ἀπέχω, received, obtain. ⁸ ξύλον, οὐ, τό, wood, tree. ⁹ σύσσημον, οὐ, ἡ, signal, sign.

φιλήσω, αὐτός ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν, καὶ ἀπαγάγετε¹ ἀσφαλῶς.² Καὶ ἐλθόν, εὐθέως προσελθόν 45 αὐτῷ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ῥαββί: καὶ κατεφίλησεν³ αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον⁴ ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας αὐτῶν, 46 καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων 47 σπασάμενος⁵ τὴν μάχαιραν ἔπαισεν⁶ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν⁷ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.⁸ Καὶ 48 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ ληστὴν⁹ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων¹⁰ συλλαβεῖν¹¹ με; 49 Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με: ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. Καὶ ἀφέντες αὐτόν πάντες ἔφυγον. 50

Καὶ εἷς τις νεανίσκος¹² ἠκολούθησεν αὐτῷ, 51 περιβεβλημένος¹³ σινδόνά¹⁴ ἐπὶ γυμνοῦ.¹⁵ Καὶ κρατοῦσιν αὐτόν οἱ νεανίσκοι:¹² ὁ δὲ καταλιπὼν¹⁶ τὴν 52

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² ἀσφαλῶς, safely, securely. ³ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁵ σπάω, draw (as a sword). ⁶ παίω, strike, hit. ⁷ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁸ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁹ ληστής, ου, ὁ, robber, brigand. ¹⁰ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹¹ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹² νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹³ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁴ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁵ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁶ καταλείπω, leave, leave behind.

σινδόνά¹ γυμνός² ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.

Καὶ ἀπήγαγον³ τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα: καὶ 53
 συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
 πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ 54
 μακρόθεν⁴ ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω⁵ εἰς τὴν αὐλήν⁶
 τοῦ ἀρχιερέως: καὶ ἦν συγκαθήμενος⁷ μετὰ τῶν
 ὑπηρέτων,⁸ καὶ θερμαινόμενος⁹ πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ 55
 ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον¹⁰ ἐζήτουν κατὰ τοῦ
 Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι¹¹ αὐτόν, καὶ οὐχ
 εὑρισκόν. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν¹² κατ' αὐτοῦ, 56
 καὶ ἴσαι¹³ αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Καὶ τινες 57
 ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν¹² κατ' αὐτοῦ, λέγοντες 58
 ὅτι Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἐγὼ
 καταλύσω¹⁴ τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον,¹⁵ καὶ
 διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον¹⁶ οἰκοδομήσω.

¹ σινδών, όνος, ή, fine cloth, linen cloth. ² γυμνός, naked, wearing only under-garments. ³ ἀπάγω, lead away, lead. ⁴ μακρόθεν, from afar, afar. ⁵ ἔσω, within, inside. ⁶ αὐλή, ής, ή, courtyard, enclosed open space. ⁷ συγκαθήμεαι, sit with. ⁸ ὑπηρέτης, ου, ό, servant, assistant. ⁹ θερμαίνω, warm. ¹⁰ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹¹ θανατῶ, put to death, subdue. ¹² ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹³ ἴσος, equal, identical. ¹⁴ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁵ χειροποίητος, made by hand, done or made with hands. ¹⁶ ἀχειροποίητος, not made with hands, not made by hand.

Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση¹ ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. Καὶ 59
 ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν τὸν
 Ἰησοῦν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί σου
 καταμαρτυροῦσιν;² Ὁ δὲ ἐσιώπα,³ καὶ οὐδὲν 61
 ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ
 λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;⁴ Ὁ 62
 δὲ Ἰησοὺς εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι. Καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως, καὶ
 ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ 63
 ἀρχιερεὺς διαρρήξας⁵ τοὺς χιτῶνας⁶ αὐτοῦ λέγει, Τί
 ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἠκούσατε τῆς 64
 βλασφημίας.⁷ Τί ὑμῖν φαίνεται; Οἱ δὲ πάντες
 κατέκριναν⁸ αὐτὸν εἶναι ἔνοχον⁹ θανάτου. Καὶ 65
 ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν¹⁰ αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν¹¹
 τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν¹² αὐτόν, καὶ
 λέγειν αὐτῷ, Προφήτευσον. Καὶ οἱ ὑπηρέται¹³

¹ ἴσος, equal, identical. ² καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ⁵ διαρρήσσω, tear asunder. ⁶ χιτῶν, ὄνος, δ, tunic, garment. ⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁸ κατακρίνω, condemn. ⁹ ἔνοχος, involved in, liable. ¹⁰ ἐμπτύω, spit upon. ¹¹ περικαλύπτω, cover, conceal. ¹² κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹³ ὑπηρέτης, ου, δ, servant, assistant.

ράπίσμασιν¹ αὐτὸν ἔβαλλον.

Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ² κάτω,³ ἔρχεται μία 66
 τῶν παιδισκῶν⁴ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν 67
 Πέτρον θερμαινόμενον,⁵ ἐμβλέψασα⁶ αὐτῷ λέγει, Καὶ
 σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ⁷ Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ 68
 ἡρνήσατο, λέγων, Οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι⁸ τί σὺ
 λέγεις. Καὶ ἐξηλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον:⁹ καὶ
 ἀλέκτωρ¹⁰ ἐφώνησεν. Καὶ ἡ παιδίσκη⁴ ἰδοῦσα αὐτὸν 69
 πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν ὅτι Οὗτος ἐξ
 αὐτῶν ἐστίν. Ὁ δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν 70
 πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹¹ ἐξ
 αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ Γαλιλαῖος¹² εἶ, καὶ ἡ λαλιά¹³ σου
 ὁμοιάζει.¹⁴ Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν¹⁵ καὶ ὀμνύναι 71
 ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. Καὶ ἐκ 72
 δευτέρου ἀλέκτωρ¹⁰ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη¹⁶ ὁ

¹ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ² αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ³ κάτω, down, below. ⁴ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ⁵ θερμαίνω, warm. ⁶ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁷ Ναζαρηνός, οὗ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ⁸ ἐπίσταμαι, understand, know. ⁹ προαύλιον, οὗ, τό, porch, forecourt. ¹⁰ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹¹ ἀληθῶς, truly, really. ¹² Γαλιλαῖος, Galilean. ¹³ λαλιά, ἄς, ἡ, speech, way of talking. ¹⁴ ὁμοιάζω, am like, resemble. ¹⁵ ἀναθεματίζω, curse, put under an oath or curse. ¹⁶ ἀναμνήσκω, remind, remember.

Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν¹
ἀλέκτορα² φωνῆσαι δὶς,³ ἀπαρνήσῃ⁴ με τρίς.⁵ Καὶ
ἐπιβαλὼν⁶ ἔκλαιεν.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ⁷ συμβούλιον⁸ ποιήσαντες οἱ **15**
ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων,
καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,⁹ δῆσαντες τὸν Ἰησοῦν
ἀπήνεγκαν¹⁰ καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. Καὶ **2**
ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. **3**
Καὶ κατηγοροῦν¹¹ αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά: ὁ δὲ **4**
Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Οὐκ
ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε, πόσα σου καταμαρτυροῦσιν.¹² **5**
Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν
τὸν Πιλάτον.

¹ πρὶν, before, formerly. ² ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ³ δὶς, twice. ⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁵ τρίς, thrice, three times. ⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁷ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁸ συμβούλιον, συ, τό, counsel, council. ⁹ συνέδριον, συ, τό, council, Sanhedrin. ¹⁰ ἀποφέρω, carry off, bear away. ¹¹ κατηγορέω, accuse, charge. ¹² καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυνεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον,¹ ὃν περ² 6
 ἡτοῦντο. Ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς³ μετὰ τῶν 7
 συστασιαστῶν⁴ δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει⁵ φόνον
 πεποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας⁷ ὁ ὄχλος ἤρξατο 8
 αἰτεῖσθαι καθὼς αἰεὶ⁸ ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος 9
 ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν
 βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ 10
 φθόνον⁹ παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. Οἱ δὲ 11
 ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν¹⁰ τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν
 Βαραββᾶν³ ἀπολύσῃ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος 12
 ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί οὖν θέλετε ποιήσω
 ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν 13
 ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν 14
 αὐτοῖς, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσοτέρως¹¹
 ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος 15
 βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν

¹ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ² ὃς περ, very one who. ³ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁴ συστασιαστής, ὁ, fellow insurgent. ⁵ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ⁶ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ⁷ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁸ αἰεὶ, always, ever. ⁹ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹⁰ ἀνασείω, stir up, incite. ¹¹ περισσώς, abundantly, exceedingly.

αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:¹ καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν
φραγελλώσας² ἵνα σταυρωθῇ.

Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον³ αὐτὸν ἔσω⁴ τῆς αὐλῆς,⁵ ὃ 16
ἐστὶν πραιτώριον,⁶ καὶ συγκαλοῦσιν⁷ ὅλην τὴν
σπεῖραν.⁸ Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν,⁹ καὶ 17
περιτιθέασιν¹⁰ αὐτῷ πλέξαντες¹¹ ἀκάνθινον¹²
στέφανον, καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Χαίρε, ὃ 18
βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἔτυπτον¹³ αὐτοῦ τὴν 19
κεφαλὴν καλάμῳ,¹⁴ καὶ ἐνέπτυνον¹⁵ αὐτῷ, καὶ τιθέντες
τὰ γόνατα¹⁶ προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν¹⁷ 20
αὐτῷ, ἐξέδυσαν¹⁸ αὐτὸν τὴν πορφύραν,⁹ καὶ ἐνέδυσαν
αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ ἐξάγουσιν¹⁹ αὐτὸν ἵνα
σταυρώσωσιν αὐτόν.

¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ² φραγελλώω, flog, scourge. ³ ἀπάγω, lead away, lead. ⁴ ἔσω, within, inside. ⁵ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁶ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁷ συγκαλέω, call together. ⁸ σπεῖρα, ἤς, ἡ, cohort. ⁹ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹⁰ περιτίθῃμι, place around, put around. ¹¹ πλέκω, plait, weave. ¹² ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹³ τύπτω, smite, beat. ¹⁴ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁵ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁶ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹⁷ ἐμπαίζω, mock. ¹⁸ ἐκδύω, take off, put off. ¹⁹ ἐξάγω, lead out.

Καὶ ἀγαρεύουσιν¹ παράγοντά² τινὰ Σίμωνα Κυρηναῖον, 21

ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου⁴ καὶ

Ῥούφου,⁵ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν 22

αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ⁶ τόπον, ὃ ἐστὶν μεθερμηνεύμενον

Κρανίου⁸ Τόπος. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν 23

ἐσμυρνισμένον⁹ οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβεν. Καὶ 24

σταυρώσαντες αὐτόν, διαμερίζονται¹⁰ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,

βάλλοντες κλῆρον¹¹ ἐπ' αὐτά, τίς τί ἄρῃ. Ἦν δὲ ὥρα 25

τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφή¹² 26

τῆς αἰτίας¹³ αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη,¹⁴ Ὁ βασιλεὺς τῶν

Ἰουδαίων. Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο ληστές,¹⁵ 27

ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων¹⁶ αὐτοῦ. Καὶ 28

ἐπληρώθη ἡ γραφή ἣ λέγουσα, Καὶ μετὰ ἀνόμων¹⁷

ἐλογίσθη. Καὶ οἱ παραπορευόμενοι¹⁸ ἐβλασφήμουν 29

αὐτόν, κινουντες¹⁹ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες,

¹ ἀγαρεύω, compel, press into service. ² παράγω, pass by, depart. ³ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁴ Ἀλεξάνδρος, ου, ὁ, Alexander. ⁵ Ρούφος, ου, ὁ, Rufus. ⁶ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ⁷ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁸ κρανίον, ου, τό, skull. ⁹ σμυρνίζω, mix with myrrh, mingle with myrrh. ¹⁰ διαμερίζω, divide, distribute. ¹¹ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹² ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ¹³ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁴ ἐπιγράψω, write upon, inscribe. ¹⁵ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁶ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁷ ἀνομος, lawless, without law. ¹⁸ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁹ κινέω, move, stir.

Οὐά,¹ ὁ καταλύων² τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
οἰκοδομῶν, σώσον σεαυτόν, καὶ κατὰβα ἀπὸ τοῦ 30
σταυροῦ. Ὅμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες³ πρὸς 31
ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον, Ἄλλους
ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σώσαι. Ὁ χριστὸς ὁ 32
βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,
ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ. Καὶ οἱ
συνεσταυρωμένοι⁴ αὐτῷ ὠνείδιζον⁵ αὐτόν.

Γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης,⁶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν 33
γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁷ Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ⁸ ἐβόησεν⁹ 34
ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἐλωϊ,⁹ Ἐλωϊ,⁹ λιμὰ¹⁰
σαβαχθανί;¹¹ Ὁ ἐστὶν μεθερμηνεύμενον,¹² Ὁ θεός
μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες;¹³ Καὶ τινες τῶν 35
παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, Ἴδού, Ἡλίαν
φωνεῖ. Δραμῶν¹⁴ δὲ εἷς, καὶ γεμίσας¹⁵ σπόγγον¹⁶ ὄξους, 36

¹ οὐά, aha! ah! ² καταλύω, destroy, lodge. ³ ἐμπαίζω, mock. ⁴ συσταυρώ, crucify together with. ⁵ ὠνείδίζω, reproach, revile. ⁶ ἕκτος, sixth. ⁷ ἐνατος, ninth. ⁸ βοάω, cry aloud, shout. ⁹ Ἐλωϊ, Eloi, my God. ¹⁰ λιμά, why. ¹¹ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹² μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹³ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹⁴ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁵ γεμίζω, fill, load. ¹⁶ σπόγγος, ου, ὁ, sponge. ¹⁷ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar.

περιθείς¹ τε καλάμῳ,² ἐπότιζεν³ αὐτόν, λέγων, Ἄφετε,
 ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας καθελεῖν⁴ αὐτόν. Ὁ δὲ 37
 Ἰησοῦς ἀφείς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.⁵ Καὶ τὸ 38
 καταπέτασμα⁶ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη⁷ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν⁸
 ἕως κάτω.⁹ Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων¹⁰ ὁ παρεστηκὼς ἐξ 39
 ἑναντίας¹¹ αὐτοῦ ὅτι οὕτως κράζας ἐξέπνευσεν,⁵ εἶπεν,
 Ἀληθῶς¹² ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. Ἦσαν δὲ 40
 καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν¹³ θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ
 Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου
 τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσὴ¹⁵ μήτηρ, καὶ Σαλώμη,¹⁶ αἱ καί, 41
 ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ
 διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβαῖσαι¹⁷
 αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

¹ περιτίθηναι, place around, put around. ² καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁴ καθαιρέω, take down, pull down. ⁵ ἐκπνέω, breathe out, expire. ⁶ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁷ σχίζω, split, separate. ⁸ ἄνωθεν, from above, again. ⁹ κάτω, down, below. ¹⁰ κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ¹¹ ἑναντίος, opposite, hostile. ¹² ἀληθῶς, truly, really. ¹³ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁴ Μαγδαληνή, ἥς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁵ Ἰωσὴς, ἡτος, ὁ, Josēs. ¹⁶ Σαλώμη, ἥς, ἡ, Salome. ¹⁷ συναναβαίνειν, come or go up with, go up with.

Καὶ ἤδη ὀψίας¹ γενομένης, ἐπεὶ ἦν Παρασκευή,² ὃ ἐστίν 42
 προσάββατον,³ ἦλθεν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,⁴ 43
 εὐσχήμων⁵ βουλευτής,⁶ ὃς καὶ αὐτὸς ἦν
 προσδεχόμενος⁷ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· τολμήσας⁸
 εἰσῆλθεν πρὸς Πιλάτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ
 Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν·⁹ 44
 καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα,¹⁰ ἐπηρώτησεν
 αὐτὸν εἰ πάλαι¹¹ ἀπέθανεν. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ 45
 κεντυρίωνος,¹⁰ ἐδωρήσατο¹² τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καὶ 46
 ἀγοράσας σινδῶνα,¹³ καὶ καθελὼν¹⁴ αὐτόν, ἐνεύλησεν¹⁵
 τῇ σινδόνι,¹³ καὶ κατέθηκεν¹⁶ αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν
 λελατομημένον¹⁷ ἐκ πέτρας·¹⁸ καὶ προσεκύλισεν¹⁹
 λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ δὲ Μαρία ἡ 47
 Μαгдаληνὴ²⁰ καὶ Μαρία Ἰωσή²¹ ἐθεώρουν ποῦ²²
 τίθεται.

¹ ὀψιος, late. ² παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ³ προσάββατον, ου, τό, day before the Sabbath. ⁴ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ⁵ εὐσχήμων, honorable. ⁶ βουλευτής, οῦ, ὁ, councilor, member of a city council. ⁷ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁸ τολμάω, dare, endure. ⁹ θνήσκω, die, am dying. ¹⁰ κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ¹¹ πάλαι, long ago, of old. ¹² δωρέομαι, present, bestow. ¹³ σινδῶν, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁴ καθαίρω, take down, pull down. ¹⁵ ἐνεύλω, wrap in, wrap up. ¹⁶ κατατίθωμι, lay (down), place. ¹⁷ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹⁸ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁹ προσκυλίω, roll up to, roll to. ²⁰ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ²¹ Ἰωσή, ἡτος, ὁ, Jos. ²² ποῦ, somewhere, about.

Καὶ διαγενομένου¹ τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ **16**

Μαγδαληνῇ² καὶ Μαρία Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ³

ἡγόρασαν ἀρώματα,⁴ ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν⁵ αὐτόν. **2**

Καὶ λίαν⁶ πρωΐ⁷ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ

μνημεῖον, ἀνατείλαντος⁸ τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς **3**

ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει⁹ ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας

τοῦ μνημείου; Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι **4**

ἀποκεκύλισται⁹ ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.¹⁰ Καὶ **5**

εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον¹¹

καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον¹² στολὴν¹³

λευκὴν· καὶ ἐξεθαμβήθησαν.¹⁴ Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, Μὴ **6**

ἐκθαμβεῖσθε:¹⁴ Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρητὸν¹⁵ τὸν

ἐσταυρωμένον· ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε, ὁ τόπος

ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. Ἀλλ' ὑπάγετε, εἶπατε τοῖς **7**

μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι Προάγει¹⁶ ὑμᾶς εἰς

τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. **8**

¹ διαγίνομαι, go through, pass. ² Μαγδαληνῇ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ³ Σαλώμῃ, ἡς, ἡ, Salome. ⁴ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ⁵ ἀλείφω, anoint. ⁶ λίαν, greatly, very. ⁷ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ⁸ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁹ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁰ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹¹ νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ¹² περιβάλλω, put around, clothe. ¹³ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹⁴ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ¹⁵ Ναζαρητός, οὐ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁶ προάγω, lead forth, go before.

Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου: εἶχεν δὲ
αὐτὰς τρόμος¹ καὶ ἔκστασις:² καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον,
ἐφοβοῦντο γάρ.

Ἀναστὰς δὲ πρωΐ³ πρώτη σαββάτου ἐφάνη πρῶτον ⁹
Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ,⁴ ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἐπτά
δαιμόνια. Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' ¹⁰
αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν⁵ καὶ κλαίουσιν. Καὶ ἐκεῖνοι ¹¹
ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη⁷ ὑπ' αὐτῆς ἠπίστησαν.⁸

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ¹²
ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ,⁹ πορευομένοις εἰς ἀγρόν. ¹³
Καὶ ἐκεῖνοι⁶ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς: οὐδὲ
ἐκεῖνοις ἐπίστευσαν.

¹ τρόμος, ου, ὁ, trembling, quaking. ² ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ³ πρωΐ, early in the morning, at dawn.

⁴ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁵ πενθέω, mourn, lament. ⁶ καὶ ἐκεῖνος, and he, and she. ⁷

θεάομαι, look at, behold. ⁸ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁹ μορφή, ἡς, ἡ, form, shape.

Ὑστερον¹ ἀνακειμένοις² αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα³ ἐφανερώθη, 14

καὶ ὠνείδισεν⁴ τὴν ἀπιστίαν⁵ αὐτῶν καὶ

σκληροκαρδίαν,⁶ ὅτι τοῖς θεασαμένοις⁷ αὐτὸν

ἐγγεγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 15

Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ

εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.⁸ Ὁ πιστεύσας καὶ 16

βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας⁹

κατακριθήσεται.¹⁰ Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν ταῦτα 17

παρακολουθήσει·¹¹ ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια

ἐκβαλοῦσιν· γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς· ὄφεις¹² 18

ἄροῦσιν· κἂν¹³ θανάσιμόν¹⁴ τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοῦς

βλάψῃ·¹⁵ ἐπὶ ἁρρώστους¹⁶ χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ

καλῶς ἔξουσιν.

¹ Ὑστερον, lastly, afterward. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁴ ὠνείδίζω, reproach, revile.

⁵ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁶ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ⁷ θεάομαι, look at, behold. ⁸ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ⁹ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹⁰ κατακρίνω, condemn. ¹¹ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹² ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹³ κἂν, and if, even if. ¹⁴ θανάσιμος, deadly, mortal. ¹⁵ βλάπτω, harm, injure. ¹⁶ ἁρρώστος, sick, ill.

Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη¹ 19

εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. 20

Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ,² τοῦ

κυρίου συνεργούντος,³ καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος⁴ διὰ

τῶν ἐπακολουθούντων⁵ σημείων. Ἀμήν.

¹ ἀναλαμβάνω, take up, raise. ² πανταχοῦ, everywhere. ³ συνεργέω, work together. ⁴ βεβαιόω, confirm, secure. ⁵ ἐπακολουθέω, follow after, follow close after.